

ПЕТДЕСЕТ И СЕДМО ЗАСЕДАНИЕ

София, петък, 9 ноември 1990 г.

(Открито в 10 ч. и 15 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (звъни): Започваме заседанието. Народните представители да заемат своите места. Присъствуват 313 души, отсъствуват 87.

Дневният ред ви е раздаден, уточнен вчера:

Точка 1. Продължаваме разглеждането на законопроекта за изменение на Закона за имената на българските граждани.

Точка 2. Продължаваме разглеждането на Правилника за организацията и дейността на Великото Народно събрание.

Точка 3. За статута и ръководството на Българската народна банка.

И четвърто, проекторешение във връзка с изхранването на селскостопанските животни.

Мисля, че след това предварително уточняване можем спокойно да пристъпим към гласуване. Г-н Мулетаров иска думата.

СПАС МУЛЕТАРОВ: Искам един процедурен въпрос да поставя, а не да направя предложение по проекта за дневен ред.

Става практика всеки ден да ни се предоставя от някого по един или два законопроекта. Днес ни се дава законопроект за амнистия, който преди повече от 20 дни е внесен по установения съгласно Правилника за работа на Народното събрание ред в председателството, което го е предоставило на Законодателната комисия и тя в продължение на повече от 2 седмици е изградила група, която работи по този законопроект. Необяснимо е кой и защо трябваше да хаби 400 листа хартия, за да бъде раздаден проектът в първоначалния вид отново в днешното заседание.

По същия начин вчера вместо на Бюрото, както предвижда правилникът, ни беше предоставен един друг законопроект на всички народни представители.

Предлагам председателството да изясни този въпрос и да преустанови с тази практика, която противоречи на правилника, който в момента приемаме, тъй като предполагам, че този текст няма да претърпи никакви промени.

Това ми е процедурното предложение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Гиньо Ганев да даде необходимото обяснение.

ГИНЬО ГАНЕВ: Разбира се, че правилникът ще уточни този въпрос, г-н Мулетаров, обаче народните представители трябва да знаят първоначалния законопроект, внесен от този, който има право на законодателна инициатива, а не само предложенията, направени от една или друга парламентарна комисия. Това е свързано с много разход на хартия, Вие сте прав, това е свързано с един понякога твърде първоначален и не много добре съставен текст на законопроект, но трябва да се помисли върху тази работа по-добре.

С други думи народните представители трябва да знаят автентичния проект, трябва да знаят и становищата след това на парламентарните комисии. Да помислим кога да става това и как, така че да може да се удовлетвори естественото изискване за икономии.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата г-н Хубенов.

РОСЕН ХУБЕНОВ: Уважаеми колеги! Вземам думата, за да направя предложение за нова точка първа от дневния ред. Заставам на тази трибуна като пловдивски народен представител. Изправям се пред вас с огромна тревога. На два пъти моята съгражданка Калинка Бонева се опитва да постави на вашето внимание един страшен социален проблем, но за жалост пленумът на Народното събрание не обърна достатъчно внимание на този проблем.

Искам да ви кажа, че над 160 хил. души в гр. Пловдив...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Чакайте моля Ви се, направете най-напред предложението и след това мотивите.

РОСЕН ХУБЕНОВ: В гр. Пловдив през тази зима виси угрозата на бялата смърт. 51 хил. панелни апартамента са топлофицирани, но в момента те са студени и без топла вода. Над два месеца жените в Пловдив топят вода за пране и за къпане в тенджери и в кофи. 65 предприятия не получават нужната им производствена пара. Сред тях е единственият в България производител на книжни торби за брашно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (звъни): Моля Ви се.

РОСЕН ХУБЕНОВ: При замръзване на неговите инсталации цялата страна ще остане без...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (звъни): Отнемам Ви думата (*шум в залата и тропане по банките*).

РОСЕН ХУБЕНОВ: Предлагам т.1 от дневния ред...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (звъни): Отнемам Ви думата, седнете си на местото!

РОСЕН ХУБЕНОВ: ... да бъде включена избор на комисия, която да предложи конкретни мерки за решаване на проблема. Готов съм да посоча и конк-

ретните имена. Моля представителите от Пловдив независимо от коя политическа сила са да ме подкрепят.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ (звни): Моля Ви се! Отправлям Ви бележка за това, че не се вслушвате в ръководството на събранието. *(Ръкопляскания от блока на СДС)*

Вчера установихме с приетия правилник, че се прави предварително мотивирано предложение за допълнение към дневния ред. Няма да правим изказвания, когато се приема дневният ред. Получава се най-печалната практика. Аз не мога да си представя друг парламент като нашия, при който реално ние заседаваме три часа, не повече. Затова, защото един час губим по уточняване на дневния ред, всеки ден произволно. Губим освен това за тези прекъсвания и след това си въобразяваме, че вършим работа. *(Шум и гласове в залата)*

Аз не знам дали да поставям на разглеждане предложението, което прави г-н Хубенов, затова защото това беше изказване по повод критичното състояние в един град. Критично е състоянието на много места.

Предлагам дневния ред така, както е предложен, моля да бъде гласуван.

Против? - Седем. Въздържали се? - Двама.

Дневният ред се приема.

Спазвам точно реда, както се бяха записали първоначално още депутатите. Първи има думата Иван Палчев.

ИВАН ПАЛЧЕВ: Уважаеми г-н председател, уважаеми госпожи и господа народни представители! Мислех, че ще успея да се изкажа вчера, един знаменателен и забравен ден - 8 ноември, в нашата история. Знаменателен в това, че и той беше трагичен както много такива дати.

Мнозина от вас помнят времето, когато покойният ни цар Борис III приживе беше наречен "цар обединител". Ако се вгледаме в делата на нашите владетели, ще забележим, че в тях е доминирала една цел - да обединяват разпръснатия ни народ и все не са успявали. Но никой не ни е освободил от тази заръка. Днес повече от всякога трябва да се стремим към единението на всички българи независимо от това къде ги е заляляла горестната съдба на нашето племе. Знаем, че трагичната ни историческа участ, игрите на великите сили и домораслият ни балкански манталитет не позволиха досега да изкристализира нашата българска национална идея. И докато чакаме да се роди нашият национален гений, който да я види първо в сънищата си, нека не забравяме, че нашето упование и спасение се заключава в българския национален дух.

Казвам това, защото днес България отново е разединена и ние не трябва да се правим, че не забелязваме опасния потенциал, заложен в това разедине-

ние. Говоря най-вече за политическото разединение на нацията ни, илюстрация на което представлява и Великото Народно събрание. От последния ред на средната редица отлично се вижда как протичат някои от парламентарните ни батalii. От първата изгървана непредпазлива дума до финала, когато бойното поле е осеяно със словесна леш.

И така часове и дни се изпизваха като пясък между пръстите. Парламентът се люшкаше между вярата, че вечността е политическа категория, и нетърпението на чакащите своето време. В паузите понякога се чуваха и гласовете на тези, които наричаме български граждани с турско етническо самосъзнание. А техните говорители търпеливо питаха какво става със Закона за имената. До вчера разглеждането на законопроекта за изменение на Закона за имената на българските граждани изглеждаше, че се отлага ад календас грекас. На всички ни е известно, че не става дума за основен, за органичен закон, а само за изменение на вече приет закон. Става дума за премахване на една унизителна процедура - съдебната, през която досега трябваше да минават българските граждани, за да върнат своите насилствено отнеги имена. За правото им да върнат имената на децата си, за свободния избор името им да бъде със славянски окончания или без тях.

Прелистих един сборник от закони на Българското княжество, приети от Петото обикновено Народно събрание на втората му редовна сесия през 1889 г. На стр. 24 срещнах пример за това как са звучали имената на българските граждани-турци, преди 101 години. Наред с имената като Юриза Алиева, Мехмед Салиев, Байрам Алиев - със славянски окончания, намирам и типично арабско-турски имена - Уста Мехмед Тикин, Емине Ариффе, Кара Рези Хасан. Аз разбирам известните опасения за непривичната ситуация, която ще възникне при появата на имена на наши съотечественици без обичайните за народа ни окончания. Но няма г-н Меди Доганов, когато официално се нарече Ахмед Доган, ще се чувства от това по-малко български гражданин? Като казвам непривично, веднага разбирам, че не съм прав. Какво непривично има за българското ухо звученето на толкова познатите и уважавани имена на г-жа Леа Коен, на господата Кеворк Кеворкян, Соломон Паси или Анжел Вагенщайн? Да не говорим за името на баш българина в този парламент, уважаемия лидер на Съюза на демократичните сили г-н Петър Берон.

Накрая ще си позволя някои размисли по въпроси, които са продължение на темата. Когато уважаемият от мен г-н Валери Петров спомена името на стария Катон, аз изтръпнах, тъй като то фигурира и в моето изказване, поради което си позволих веднага да прочета следващия пасаж на г-жа Клара Маринова и на г-н Йордан Василев. Някога в римския сенат по време на една от Пу-

ническите войни един сенатор, на име Катон Стари, завършвал всяка своя реч с думите: "Прочие аз смятам, че Картаген трябва да бъде разрушен!". Когато му направили забележка, че този израз, макар и патриотичен, е дълъг, той го скъсил: "Да разрупим Картаген!"

Смятам, че в този план за лаврите на стария Катон засега претендират двама души. Господин Венцеслав Димитров, наумил си, че пътят на България към Европа минава през оставката на директора на банката. (*Смях, ръкопляскания*) Вместо това той изглежда ще дочака оставката на министър-председателя. Другият претендент е г-н Александър Йорданов. Както сте забелязали, всяко негово изказване завършва императивно: "Комунизмът трябва да бъде разрушен".

РЕПЛИКА ОТ ОПОЗИЦИЯТА: Трябва!

ИВАН ПАЛЧЕВ: Не знам как ще бъде с г-н Александър Йорданов, но от историята знаем, че Катон Стари е пророкувал точно. Картаген беше разрушен. В интерес на истината обаче ще трябва да споменем, че подобна беше участта и на Рим. Разрушиха го варварите, които той сам създаде. (*Ръкопляскания*) И ако е вярно, че днес варвари няма, защо сме изпълнени с тревожно очакване? Исторически погледнато, ситуацията е позната. И за да си я представите в нейния завършен вид, ще ви цитирам няколко стиха от Константинос Кадафис. Мисля, че в този парламент освен ругатните и стиховете трябва да бъдат аргументи в защита на някаква теза. (*Ръкопляскания*)

"Защо сенатът мъдър наш бездейства (защо закони не създават мъдрите) защото варварите ще пристигнат днес (и те на мястото на нашите избраници) ще изковават занаят законите."

Отговорите на тези въпроси оставям на вас, уважаеми госпожи и господа сенатори.

Когато стоварваме историческа вина върху нашите царе и управници от близкото и далечното минало, ние сме в правото си да сторим това, защото всеки отделен човек е смъртен, греховен и слаб. Но ако ние с вас 400-те депутати, избрани за пръв път свободно от този изстрадал народ, допуснем утре да бъдем обвинени, че не сме били на висотата на историческия момент, това ще бъде страшно и непростимо за нас. По този начин ние ще обвиним българския народ, че не е способен да излъчи поне 400 мъже и жени, достойни да мислят мъдро и отговорно за бъдещето на държавата. Ако допуснем това, значи да докажем, че макар отдавна по границите ни да няма варвари, ние все още носим варварското в душите си.

Благодаря ви. (*Ръкопляскания в блока на БСП и частично в блока на опозицията*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика Росен Хубенов.

РОСЕН ХУБЕНОВ: Уважаеми колеги, искам да ви уведомя, че в знак на протест против отношението към втория по големина град в България по повод острия проблем, нетърпящия проблем, катастрофалния проблем, който поставих пред вас... (*викове в опозицията, тропане по банките*) напускам днешното заседание на парламента.

Искам да уведомя пловдивчани, че аз ще продължа борбата за тяхната топлина. (*Викове от опозицията, шум*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Вземете думата, г-н Марков.

ХРИСТО МАРКОВ: Аз не мога да разбера стремежа на 7-те пловдивски депутати от Българската социалистическа партия с популистски лозунги да разрешат във Великото Народно събрание проблема на Пловдив. На г-н Хубенов, който, мисля, е юрист, много добре му е известно, че това е обязаност на Министерския съвет. (*Ръкопляскания в опозицията, "браво"*) Не виждам защо г-н Хубенов и г-жа Бонева вчера трябва да използват трибуната на Народното събрание, за да прехвърлят обязаността от Министерския съвет на Народното събрание!

И накрая на г-жа Бонева и на г-н Хубенов искам да кажа, че с популистски лозунги изборите в Пловдив няма да спечелят! Дори и следващите! (*Ръкопляскания в опозицията*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Чавдар Кюранов.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Господин председател, господа народни представители! Аз не виждам нищо страшно в това, когато един народен представител постави някои насъщни въпроси. Може би трябваше да се намери по-подходящ начин за това, но няма нужда за това да му се сърдим. А може да го подкрепим.

Искам да кажа, че аз съм съгласен с това, което каза ораторът преди мен - г-н Иван Палчев. Той с основание ни припомни думите на Стария Катон "деленде Картаго", но нека не забравяме, че този лозунг на Стария Катон доведе нещата до това, че сега там, където цъфтеше Картаген, е пустиня.

Сега искам да кажа за законопроекта за изменение на Закона за имената на българските граждани. Ние тук гласуваме закони, които целият понякога да предотвратят престъпления. А сега пред нас е поставен закон, който ни напомня за едно голямо престъпление. Защото не може с друго име и по друг начин да бъде окачествено това, което стана през 1984 - 1985 г. с имената на една голяма част от гражданите на България. Ние не можем да забравим това.

И аз бих искал да припомня, че това като че ли не беше първият опит. Колко много преименувания имат вече тези наши съграждани! Едва ли ще им стигнат двете ръце, за да ги изброят. Тези преименувания донесоха нещастие на тях, донесоха нещастие и на цялата наша страна.

Отдавна се гласяха подобни мерки. Още през 1981 г. в Държавния съвет се подготви един документ, който фактически беше една подготовка за 1984 - 1985 г. За щастие тогава този документ беше провален. След като стана този позорен за българския народ акт, една малка група хора се опитаха да създадат една група, която да протестира срещу този варварски акт. И аз благодаря на Желю Желев, че миналия четвъртък при събирането на нашия някогашен клуб той припомни за тази група и за нейните участници.

Наистина тогава тя не успя, успя по-късно, през 1989 г. Това преименуване беше насочено срещу една скъпа индивидуална свобода, насочено срещу определена етническа група. Може да има колебание по престъпленията на Тодор Живков, но в това отношение не може да има място за колебание. Струва ми се, че беше достатъчно само това обвинение за него, за да беше отдавна даден под съд и този съд да беше излязъл пред нашия народ. *(Ръкопляскания)*

Нарекоха го възродителен процес. А какво се възроди? Насилието се възроди. И без това го имаше, но то стана на една непоносима степен за тези хора. Едновременно то беше насилие и срещу другата част от българските граждани. Това стана в края на XX век. Не по пътя на взаимните интереси, не по пътя на търсенето на общите връзки, които вече бяха изградени, които съществуваха, които даваха възможност за едно истинско добросъседско отношение тогава, по това време, и всичко това беше разкъсано, за да отвори една рана, която трудно ще зарасне на снагата на България.

Срещу това, след като това голямо престъпление беше направено, когато дойде 10 ноември, нашата партия, чиито ръководители носят огромна вина за това престъпление, намери сили в себе си на 29 декември да вземе решение, за да се поправи тази непростима грешка. Не беше лесно това да стане тогава. Нещата през 1984 г. бяха едни, през 1989 г. бяха други. Появиха се и други движения и този първоначален закон беше плод на един компромис, който нашата партия не одобряваше. Това беше половинчатото решение, което не можеше да задоволи тези хора. Да вземем дори и процедурата. Нима тези имена бяха отнемани със съд, за да трябва да се връщат със съд? След лятото на 1989 г. започна процесът на преселване, който също не прави чест на тогавашната наша власт. И то никак. Повдигнаха се нови много тежки проблеми, някои от тях, въпреки направените и вложени усилия, още не са решени. Аз мисля, че нашето правителство е в дълг към тази етническа група и трябва час по-скоро да се

помогне, за да се решат тези въпроси. Те не бива да остават така нерешени. Една от важните причини, за да може да се преодолеят тези недостатъци на стария закон, е да се приемат тези изменения. Аз смятам, че изразявам становището на огромната част от парламентарната група на БСП, като казвам, че ние одобряваме поправките и измененията на този закон. Тези изменения трябва да се приемат както по процедурата, така по "-ов" и "-ев", така и по срока. Зная, че някои от моите колеги от нашата парламентарна група настояват за определяне на този срок, но аз си мисля, че ако този закон помогне, а аз вярвам в това, за завръщането на български граждани, които сега са в Турция, и те се върнат в определен срок, боя се, че това би създавало тежки и може би непреодолими проблеми за даден период за нашата страна. Може би е по-разумно и мъдро да не се поставя такъв срок, макар че зная колко непрофесионално е това за юриста.

Бих искал да кажа заедно с това, че независимо от тези...

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Демагогия.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Това не е демагогия. Аз съм платил за тази демагогия, господине. *(Оживление в залата)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Без реплики от място. Ще имате думата и можете да се изкажете.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Искам да кажа, че ако на базата на преименуването би се породил някакъв сепаратизъм, би се стигнало до някакви идеи за автономия, това съм сигурен, че нашата страна няма да позволи. Нашата държава в никой случай няма да позволи да се поставя под въпрос каквато и да била част от тази страна и нейната територия. Надявам се, че в това отношение и левицата, и десницата в този парламент ще бъдат единни, защото никой не би допуснал това. Искам да добавя, че самата процедура предвижда някои форми да се запази доброволността при смяната на имената, но може би при второто четене би могло да се помисли как да се засилят гаранциите в това отношение.

С тези няколко думи ще завърша своето изказване и ще повторя, че трябва да приемем този закон. Но с него нещата няма да могат да се свършат и това трябва да ни бъде ясно. Не може да продължават така нещата, че чл.45, ал.7 от Конституцията да остава неприложен. Този въпрос също трябва да намери своето решение, защото това е също така едно естествено човешко право.

Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Григор Шишков за реплика.

ГРИГОР ШИШКОВ: Г-н председател, уважаеми госпожи и господа народни представители! Много благодаря на г-н Кюранов за прочувственото му слово и за думите, които изказа общо за състоянието на този проблем. Искам да поставя един единствен въпрос.

Г-н Кюранов, на 29 декември м.г. се взе по принцип решение да се коригира тази ужасна грешка. Днес, близо една година измина оттогава, искам да задам един въпрос. Досега управляващата партия, бившото Народно събрание, Министерският съвет, не можаха ли с един единствен указ да отменят този ужас, а сега трябва да водим такива тежки пледоарии? По този начин (*оживление в залата*), не реагирайте, защото точно тази партия е главната причина за тази национална злина. Една година време беше достатъчно същата тази партия да поправи тази злина.

Благодаря ви.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика Румен Данов.

РУМЕН ДАНОВ: Г-н Кюранов, аз нямам никакво основание да се съмнявам във Вашите добри намерения. Лично Вашите, и на голяма част от тук присъстващите депутати на Българската социалистическа партия. Искам да Ви разкажа нещо, което съм преживял на гърба си.

По време на изборната кампания Вашите партийни секретари в моя и не само в моя избирателен район разпространяваха дребни листовки, на които обявиха моето ново име - Рамадан Доганов. Не гласувайте за турчина Рамадан Доганов, нарекъл се Румен Данов, а гласувайте за нашия избраник еди кой си. Искам да ви предупредя това, господа социалисти, че скритата карта на национализма някой ден вероятно, при изключителни обстоятелства, да даде господ никога да не дойдат, точно вашите партийни секретари ще я извадят. Помислете върху това! (*Ръкопляскания*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Нешка Робева.

НЕШКА РОБЕВА: Само реплика. Бях в бившото Народно събрание, което гласува този закон, и мисля, че тук г-н Татарлъ, ако не се лъжа, тогава беше говорител на тази група или може би се лъжа, но аз също възразих срещу тези наставки и срещу пасажа, че името трябва да бъде издържано в духа на българската традиция, като казах, че 3/4 от българските имена в този случай трябва да се променят.

Казах, че не съм съгласна и не мога да гласувам за един закон, който не е закон. Но тогава и двете групи скочиха, молиха и то точно от страна на турската група, да не повдигам въпроса, така ли беше, защото едва са стигнали до спорушение. Тогава в "Свободен народ" отбеляза само едно, че всички с радост

са приели закона, отвън хората плакаха, а Нешка Робева се въздържа. Тогава ме обвиниха, че съм работила срещу възвръщането на турските имена. Малко преди това други, които ме влачеха на трибуната пред "Александър Невски", за да говоря в подкрепа на националистите, ме обвиниха, че трябва да си смъкна потурите и да си скрия ибрика. Така че много ви моля, нека не правим от тази трагедия политика. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Други реплики няма. Кюранов да отговори.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Г-н Данов, аз, разбира се, съжалявам, че тези партийни секретари са Ви нарекли по този начин, по който Вие ни обяснихте, но не бих искал Вие да забравяте, че същите тези партийни секретари нарекоха председателя на нашата партия Халилов. И го нарекоха заради това решение от 29 декември.

РУМЕН ДАНОВ: Точно това исках да кажа.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Като искате да кажете, помислете си защо Ви давам тези аргументи. Защото не всеки партиен секретар... Аз не мога да се съглася с действията на който и да е партиен секретар.

ВЛАДИМИР СОТИРОВ: Ама това са вашите секретари.

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Боя се, че твърде лекичко се отървявате в случая. *(Реплики от опозицията)*

Що се отнася до г-н Шишков, аз, разбира се, няма да Ви излагам аргумента, че закон с указ не се изменя и не е там въпросът. Вие знаете много добре, че този закон беше плод на един компромис. Той беше един компромис, защото по определени причини в тези части на страната се разгоря и едно друго движение. Аз може да не одобрявам това движение, но смятам, че то също така има право на съществуване, стига да се движи в законовите рамки на нашата страна, в рамките на законите. Така че, когато говорим за това, нека да изхождаме от конкретните исторически обстоятелства и именно затова тоя закон беше приет и от представителите на тази етническа група на българските турци. Иначе той нямаше да бъде приет. Това беше един компромис.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Думата има Димитър Арнаудов.

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа народни представители! Направените реплики преди моето изказване ме задължават да взема с по едно изречение отношение към тях.

Г-жа Нешка Робева е абсолютно права по отношение на своето твърдение за начина, по който се разгорещиха страстите в тогавашния парламент по приемането на Закона за имената на българските граждани. Казвам това с цялата си отговорност, тъй като аз бях участник в правенето на този закон, и в действ-

вителност това, което тя каза, беше факт. Тя тогава се обяви против българските окончания.

Второто нещо, което искам да потвърдя и държа да го чуете добре: аз знам, че в очите на парламента и не само на парламента, а и на така сложилото се обществено мнение - в мое лице хората виждат така наречените националисти. В качеството си на човек, който изразява лицето на тази организация в този парламент, най-отговорно ви заявявам: национализмът никога не е служил и няма да служи на нито една партия в името на властта. В това може да бъдете повече от убедени. Поне аз не бих допуснал това да стане като ръководител на това движение. Казвам го като реплика в спора, който се появи между г-н Данов и г-н Кюранов.

Конкретно по законопроекта, по който искам да взема отношение. Предполагам, че моите думи в една или друга степен ще бъдат аплодирани по негативен начин, защото имам определени виждания по този закон не от гледна точка на неговата юридическа постановка, а от гледна точка на неговата политическа същност.

Аз задавам един елементарен въпрос. Защо един закон, който беше приет с политически консенсус преди 7 месеца от всички политически сили, които се намират в този парламент, отново се поставя на дневен ред? Веднага би трябвало да мислим по два начина. Толкова ли е лош този закон, че той не премахва действително това тежко състояние от 1984 - 1989 г. и дали той отново нарушава под някаква форма правото на човек на собствено майчино име.

Всички хора казват, че статистиката показва най-добре реалността на нещата. Аз държа в ръцете си една статистика, която е на Министерството на правосъдието и е от м. септември - точната дата е 11. Тази статистика дава точните сведения за броя на хората, които са си възстановили имената до тази дата по досега действащия Закон за имената на българските граждани. Няма да конкретизирам цифрите по окръзи по старите представи, а само ще кажа крайните цифри и вие преценете.

До 11 септември са постъпили 324 873 молби за възстановяване на имената. Завършени са 303 831 дела, т.е. хората са си възстановили вече имената. И висящи в смисъл, че не са влезли в процедура (да използвам юридическия термин), са 21 041. Аз мисля, че това не е малка цифра и тя е много показателна дали този закон е бил добър или лош.

В този смисъл бих искал да поставя така нещата: ако този закон е бил лош в смисъл, че не е давал възможността на тези хора да възстановят своите имена, то тогава си задавам още един елементарен въпрос. В момента в парламентарната зала има хора, които си смениха, т.е. възстановиха, името си по съ-

пия този закон. Тогава къде е логиката? Законът ли е лош или се търсят някакви политически дивиденди върху основата на закона? Оставям го без коментар.

На второ място, лично аз се обявявам против промяната на процедурата и не поради същността на самата процедура. Искam правилно да бъде разбран. Аз не се обявявам в никакъв случай - колегите от Движението за права и свободи много добре знаят моята позиция по този въпрос и как разсъждавам аз по тези неща.

Ако аз се обявявам против промяната на съдебната с административна процедура, имам само едни опасения. Аз ги изказах и в Комисията по човешките права и националния въпрос. Този закон не регламентира, не дава гаранции дали няма да бъдат нарушени правата на хора, които не желаят да си възстановят имената. Не дава никакви гаранции.

В текста на закона се казва, че при насилие, при морален тормоз, при злоупотреба - това беше в ал.8 - по силата на Наказателния кодекс тези хора ще бъдат едва ли не наказани. Достатъчно много примери има за такъв морален тормоз. И през м. март, когато правихме закона и когато там присъствуваха твърде много хора, които са в този парламент, те много добре знаят и нека бъдат честни: административната процедура се отрече не за да се бави възстановяването на имената, а за да се дадат гаранции, че тези хора, които изповядват исляма, а не искат да си възстановят имената, ще бъдат гарантирани за свободата на своето волеизявление. Това беше смисълът на съдебната процедура от м. март, когато се правеше законът.

Тъй като предполагам, че в момента някои хора отново ще ме обвинят, че правя инсинуации, няма да си служа с примери, макар че ги имам. Просто ще ви задам само шест въпроса, които са въпроси на хора от тези среди.

Питам ви как ще гарантирате спокойствието на гражданите, които изповядват исляма и които искат да си запазят българското име, че те няма да бъдат спирани да влизат в джамиите.

На второ място, как ще гарантирате, че тези хора, които изповядват исляма, а искат да си запазят българското име, ще бъдат погребвани в мюсюлманските гробища?

На трето място, как ще направите така, че да гарантирате единството на едно семейство, когато по силата на факта, че бащата не иска да си смени името, а синът иска, няма да се стигне до противопоставяне на баща и син?

Как ще гарантирате, че ако евентуално някой не си смени имената, тези хора нямат право да живеят в определено селище?

Тези въпроси не ги задавам аз. Това са сборните въпроси, които задават хората, които се притесняват от тези социални гаранции, които липсват. Липсват и самият закон не дава тези гаранции. Аз затова задавам въпроса на Великото Народно събрание: как ще регулираме този процес?

Казваме, че сме демократи, даваме правото на волеизявление, на свобода на избора на име, а не можем да гарантираме в действителност това волеизявление. Примери в това отношение има много.

И това не е случайно, дами и господа народни представители, защото вие много добре знаете, че една от тезите, които се въвеждат в обръщение - казвам в политическо обръщение, - това е за тъждеството на етнос с религия. И за да не бъде обстоятелствен, а да бъде конкретен, давам ви един конкретен пример.

Човекът, който стои начело на Френската федерация за мюсюлманите, носи националното си име - Даниел льо Клер. Още един пример, който е много показателен: дали в действителност религията диктува, че на всяка цена ти трябва да имаш турско-арабско име, за да изповядваш определена религия? Това са все въпроси, които не искам да ги коментирам. Тъй като се спекулира в този парламент, че окончанията ще накърнят интересите на хората, които са от еврейските, арменските или другите общности, нека господа юристите да ни кажат истината. Това са световно признати малцинствени общности и за тях този закон не е валиден. (*Смях и оживление сред групата на БСП*) Не е валиден, много добре го знаете! Кажете кога досега някой предвид липсата на този закон е бил накаран да има българско окончание, от господа, които са евреи или арменци - има ли случаи?

СОЛОМОН ПАСИ (*от място*): Да!

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Насила!

СОЛОМОН ПАСИ (*от място*): Да!

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Тогава, господин Паси, трябвало е да се обърнете към съответните институции.

СОЛОМОН ПАСИ (*от място*): Преди 9-ти!

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: А-а, преди 9-ти? Трябва да бъдем точни във времето и в пространството.

Аз, колеги, продължавайки конкретно по този законопроект, искам да бъде много точно разбран. Вие много често споменавате, че аз се опитвам от тази трибуна да докажа нещо, което не е важно, нещо, което е отрицание на това, което е една реалност.

Аз не искам да си служа с конкретни примери, тъй като твърдя, че доста хора не познават проблема в неговата същина на взаимоотношенията, социалните, между хората, които живеят в смесените общности в демографските ра-

йони. Аз искам да ви покажа две неща, а вие ги тълкувайте. Имам предвид чл.53, ал.4 от Конституцията на Народна република България и специфичната етническа религиозна основа, на която е изградено Движението, то декларира, че няма да се стреми към политическа власт и няма да приема характер на политическа партия. Официален документ - програма на Движението за права и свободи, текст от него. А вие се чудите дали тази организация е на етническа и религиозна основа. Не случайно процитирам, не за да повдигам отново този въпрос, който е много важен за всички нас, а защото веднага искам да го свържа с нещо официално. Аз в ръцете си държа един официален документ, издаден от Република Турция. В този документ, който се занимава с демографските проблеми на България, цифрите, които се дават там, са ужасяващи. Те са и спорни, но нека да направим конкретната връзка: защо в голямата книга "От общност към народ" плюс тези демографски данни, които те дават, че мюсюлманите в България са 4 млн. и 400 хил. души и всички останали тенденции, които стават като икономическа инвазия в България, носят едни последствия, които поне аз самият не искам да прогнозирам. Не искам да манипулирам вашето мнение, просто искам да помислите добре върху стойността на закона. Да, за закона. Категорично - да! Но с тези гаранции, които по същество биха дали именно тази неделимост на държавата ни, за която пледирате и вие, господа от ДПС, и вие от БСП, и вие от СДС. Нека да не бъдем абстрактни хуманисти и абстрактни демократи. Нека да намерим реалността на нещата, тъй като вие смятате, че годините 1984 - 1989 г. са "виновните години" за този процес. Аз категорично ви казвам: не, те само доведоха до калта проблема, но той е съществувал вечно. За да не кажете, че отново правя инсинуации, в действителност няма да го кажа поради съображения, които ще кажа след малко. Аз в ръцете си държа документ, чуйте ме добре, в който държа доказателства за връзките на 17 дипломати от Република Турция, които са свързани с тези среди и които конкретно казват: Трябва да си вземете имената без българските окончания. Защо ли? Мислете вие. Имената са вътре, не ги чета по ред съображения, вие ме разбирате. Аз ще ги дам, за да ги погледне Бюрото и да види дали правя инсинуации или не правя инсинуации.

И още един, много интересен въпрос. Този въпрос е към Движението за права и свободи. Те нямат отношение към него. Моля ви, колеги, това е толкова важен въпрос. *(Шум и оживление в залата)* Стига сме били повече нихилисти, нека да гледаме реално на нещата. Това е един закон...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля ви се, успокойте се.

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Това е един закон, който по начина, по който се предава тук, аз мисля, че от вас никой днес не е в състояние да даде гаранции

за бъдещето на нацията и на държавата. Не за монолитна нация, а за единна! Този, който може да даде гаранция, нека да каже: аз давам гаранции. Нека тук да бъде записано и тогава аз веднага ще гласувам закона в цялата му стойност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Арнаудов, времето многократно изтече.

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Мисля, че никой не се наема да го направи. Завършвам, като просто искам в заключение да ви дам следните неща: прикрепването на турската етническа самоличност към всеки мюсюлманин чрез поголовното възстановяване на турските лични имена върху турко-арабската именна система ще утвърди пропастта между това население и лоялните към държавата и нацията граждани, които не желаят да си сменят имената. Това е психологически момент, за който ние не мислим.

Второ, доброволността на избора на име няма каквато и да било политическа стойност без една конкретна съдебна процедура.

Трето, ако парламентът приеме тази промяна, а аз съм сигурен, че ще я приеме, т.е. това, което се дава в момента, колега, много Ви моля, не показвайте часовника, моето изказване е много по-важно от едно времетраене.

Аз в правото си на парламентарист ще внеса законопроект, очаквам бурни удари по банките, за единна именна система на България. Това не е антидемократично, това го има в редица европейски страни. Излишно е да ви давам конкретни примери. Дали вие ще го гласувате - това е право на вашата съвест.

Завършвайки, само с една дума. Дами и господа, нека аз да бъда лошият, нека аз да бъда този, който прави манипулации, нека аз да поема върху себе си вината, че едва ли не съм антидемократът, който е против тези хора. Те знаят, че аз не съм. Нека аз да бъда виновният, вие не бъдете, бъдете просто разумни! Благодаря ви. *(Бурни ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Ангел Ахрянов за реплика.

АНГЕЛ АХРЯНОВ: Благодаря, господин председател! Много съм благодарен на г-н Арнаудов, че чух отново един термин, който отдавна не беше употребяван в България - "абстрактен хуманизъм". Терминът е ясен, ясно е откъде тръгва, не искам да правя повече връзки в тази насока. Искам да кажа само че можем да имаме само едни гаранции за това, че ще бъдем единна нация. Да не се дискриминират част от нашите граждани. Тези хора, на които имената бяха отнети насилствено, по административен път, имат право да си ги получат отново по административен път. Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания в блока на Движението за права и свободи)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Владислав Даскалов.

ВЛАДИСЛАВ ДАСКАЛОВ: Господин председател, госпожи и господа! Г-н Арнаудов иска гаранции за това хората, които сега не желаят да променят, да възстановят имената си, да сторят това. Господин Арнаудов ми се струва, че единствен изхожда от обстоятелството, че този дълбоко нехуманен, противоречещ на нормалния човешки разум, противоречещ дълбоко в противоречие на правата на човека закон, изхожда от неговата справедливост. И понеже този закон, който е допуснал изменението по един такъв начин, е справедлив, според него, затова той търси сега гаранции за онези от хората пък, които не желаят да възстановят имената си.

Уважаеми колеги, г-н Арнаудов, този закон даваше ли гаранции тогава на онези, които не искаха да получат български имена, да не ги получат? Нямаше такива гаранции. Какви гаранции търсите сега? Ние желаем да се възстанови една справедливост. Ние желаем да бъде зачеркнат от българското правораздаване един несправедлив закон, колкото и да не може това да се зачеркне от историята. И г-н Арнаудов твърди, че не желае да манипулира нашето мнение, а в същия момент на нас тук съвсем смятам не на място ни осведомява за връзката на тези 17 турски дипломати със среди от това население. Считаме, че тъй-мо това е манипулация. И ако това не беше манипулация, той трябваше да се обърне към съответните органи и съответната комисия на Народното събрание, която да разгледа този въпрос по компетентност.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Даскалов, времето Ви за реплика изтече, много Ви моля.

ВЛАДИСЛАВ ДАСКАЛОВ: Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Соломон Паси искаше думата.

СОЛОМОН ПАСИ: Благодаря Ви, господин председател. Бих искал да направя реплика по повод на казаното от по-преждеговорившия. Стана дума, че този закон би могъл да не се прилага към определени етнически групи, към евреи, арменци или не знам какви други групи.

Господа, искам да ви кажа, че всички български закони се прилагат на равно основание към всички български граждани. Не може да има закон, от който определена етническа група да прави изключение. И по повод въпроса на по-преждеговорившия дали могат да бъдат дадени някакви гаранции и кой е готов да ги даде, бих казал: аз съм готов да ви дам тези гаранции, господине. *(Възгласи "браво" от блока на Движението за права и свободи. Оживление в залата)* И тези гаранции, и тези твърди гаранции се състоят в евентуалното българско присъединяване на нашата държава към НАТО. *(Възгласи "Е!Е!Е!") Смях в залата)* След което тези гаранции ще бъдат окончателно решени. *(Оживление в залата. Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Неврокопски, реплика ли желаете? Само една минута имате, много Ви моля.

КРУМ НЕВРОКОПСКИ: Уважаеми господин председател!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля Ви се, господин Неврокопски, да не повтаряме старата история! Много Ви моля, ако не желаете думата за реплика!

КРУМ НЕВРОКОПСКИ: Вие ме уморявате, преди да започна да говоря, и ще ми вземете и двете минути. Аз Ви моля, няма да злоупотребя. И защо от стари правила да правим нови?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има 12 души за изказване.

КРУМ НЕВРОКОПСКИ: Моля Ви, да, да. Искам да кажа на тези, които се обявяват против законопроекта, предложен от Законодателната комисия за изменение на Закона за имената на българските граждани, да знаят, че този закон не поставя под съмнение единството на българската нация. Добре да запомни преждеговорившият - не се поставя под съмнение. И във връзка с това искам да напомня, че в исторически план Земеделският съюз е бил винаги за широко гарантирани права на всички български граждани, родени на българска земя.

Второ, лош ли беше законът, как се казваше този господин от Движението за права и свободи?... Да, беше лош. Само дори заради това, че той затрудняваше упражняването на основното право на българския гражданин да си избере име, и да го поставяме в положение по един ненужен съдебен ред да върне името си. Затова беше лош и затова се налага да бъде приет този закон. Още повече къде търсите Вие гаранциите? Гаранциите са в самия законопроект, само прочетете алинея 2, която гласи: "Възстановяването на имената по предходната алинея се извършва от длъжностното лице по гражданското състояние по писмено заявление на гражданина." Това е гаранцията, че той писмено ще предяви искането. А каква е другата гаранция, като отиде в съда? Още повече, че ако прояви нещо нередно и не в духа на закона, неговите действия подлежат на административно обжалване. Толкова пределно ясно е, че не се нуждае от ред. А може ли да се спори, когато този законопроект предлага ред - по административен ред да си възстановиш името - толкова лек, отколкото съдебният ред в предишния закон, който усложняваше това възстановяване на правото на гражданина. Моля ви се смятам, че не е необходимо да се излагат съображения в полза на предложеното изменение. Затова призовавам всички народни представители да гласуваме законопроекта. Той е необходим за България и най-много заради вашата пледоария, за единството на българската на-

ция, за единството на българския народ е необходим именно този закон да се гласува. *(Ръкопляскания само в блока на ДПС)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Няма повече решлики. Имате думата за кратък отговор. Моля Ви!

ДИМИТЪР АРНАУДОВ: Аз само ще дам следния пример, а вие преценете дали има гаранции в законопроекта и дали съдебната процедура е гаранция или не е гаранция, г-н Неврокопски. Не знам дали познавате достатъчно добре психологическата обстановка в този битов, да го наречем условно, консерватизъм в краища на България, където живее това население? Не знам дали знаете, че старейшината е човекът, който налага мнението си над всички останали? Не знам дали знаете, че когато има съдебна процедура, г-н Неврокопски, човекът се явяваше вътре в съда сам и той можеше спокойно да каже "да" или "не". Ще ви дам един конкретен пример, колкото и да ви изглежда утопично. Аз не искам примерно да си сменя името и отивам в съда под силата на някакъв натиск. Но влизайки вътре и съобщавайки на господин съдията, че аз не искам, излизайки отвън с невъзстановено име, аз казвам: аз искам, но съдът не ми даде. А сега тази съдебна процедура отпада. И аз питам кой ще поеме отговорността, че по този начин е възможно, не го твърдя и никой няма право да го твърди, че ние тук ще сезираме голям брой хора, наречени българи-мохамедани, поради липсата на съдебна гаранция! Българи-мохамедани! Как? Кажете, г-н Неврокопски, по кой начин, по административния? Когато хората, които ще му окажат моралния тормоз, ще го заведат при кмета и ще му изведат административния акт, това ли е гаранцията? Аз точно за това пледирам, не за нещо друго. Да, на имената! Да се върнат имената, но с гаранциите, че няма един морален тормоз да попречи на човек, който се припознава за българин, независимо, че изповядва исляма, да си бъде българин. Тази гаранция липсва в това изменение на закона. Не нещо друго, текстът липсва и мисля, че господата юристи, за мен е гаранция само съдебната процедура, където човек сам пред съда казва какво иска, без да може.... Това му дава запитата, г-н Неврокопски. А това, което Вие казвате, че ще има Наказателен кодекс, извинявайте, твърде много примери има, когато се плашат хората. Досега няма никакво дело срещу тези хора, които са заплашвали! Нито едно дело няма!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Недейте да се обръщате към г-н Неврокопски, защото няма да му дам думата. *(Неврокопски отива към подиума)* Не, моля Ви се, никаква, никаква! *(Удря по звънеца)* Моля Ви се, отидете си на мястото!

КРУМ НЕВРОКОПСКИ: Не, той се обръща към мене.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не, когато се изказвате, тогава ще намерите начин да отговорите. Много Ви моля.

КРУМ НЕВРОКОПСКИ: Много Ви моля, две думи само!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Не две думи. Има думата Димитър Куманов. Не, господин Неврокопски, не. Карате ме да ставам. Когато в английския парламент спикерът стане, има опасност от това, моля Ви се, дай-те да спазваме най-последва! Има думата Димитър Куманов.

ДИМИТЪР КУМАНОВ: Уважаемо председателство, уважаеми дами и господа! Приемам по принцип предложението законопроект за изменение на Закона за изменение на имената на българските граждани. В него обаче е допуснат съществен пропуск. Не е предвидено нищо за възстановяване имената на гражданите с насилствено променени имена, които след това са починали.

В тази връзка правя предложение, като мотивите в нашето възбращащо се демократично общество са следните. Ние дължим справедливост не само на живите, но и на мъртвите, жертви на варварското насилие на комунистическата власт над невинни хора. Този акт е и необходим, за да не се прекъсва историческият, етническият и душевният континуитет на засегнатите семейства, родове и етноси. С това ние ще заличим напълно кървящата социална рана, която отмиращият комунистически строй ни остави като част от своето злоепо наследество.

За тази цел предлагам към разглеждания законопроект да се прибави като отделна алинея например след ал.5, параграф 2, намираща се на стр.2, следният текст:

"Насилствено променените имена на лица, починали в периода от започването на кампанията за принудителната промяна на имената до влизане в сила на този закон, могат да бъдат възстановени по предвидения общ ред по искане на техни роднини от първа и втора съребрена линия."

Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Благодаря Ви. Искам да си позволя само едно своеволие. Искам да дам, пререждайки, думата на Йосиф Петров, който я беше поискал, и след това ще дам на Георги Петров, от уважение към най-стария депутат. (*Откъслени ръкопляскания*)

ЙОСИФ ПЕТРОВ: Уважаеми господин председател и господа съпредседатели, уважаеми госпожи и господа народни избраници! Ще ви моля да ме изтърпите няколко минути да кажа няколко мисли по предмета на този закон, по въпроса за името човешко.

Това име човешко се дава на човека още в първия ден на раждането му и то се дава от майката и бащата. Човек поема това си име и цял живот го носи.

А когато той си отиде от този свят, то остава да говори за него добро или зло е сторил. *(Откъслечни ръкопляскания)*

Това име той го носи цял живот и го носи трепетно, внимателно, острожно, така както се носи стъклена ваза на главата. И това име той го пази, той го обогатява, той го разкрсява и то става малко, или средно, или голямо.

Като кажем Васил Левски, ние не само разбираме човека, който е живял и се е борил, ние веднага разбираме, че това е честта на България.

Като кажем Христо Ботев, ние разбираме величието на България.

Това са човешките имена. Тези човешки имена се носят цял живот трепетно и внимателно. Носиш твоето име и ето изведнъж някой си, някъде си решил и със сунгер изтрива името ти. Не твойто име, а на стотици хиляди български граждани. Какво велико престъпление. И тези граждани, като им изтриеш имената, те се превръщат на някой си не, а на пикой и нищо.

Затова аз бих се обърнал към нашия уважаван министър-председател, нашия Андрей, от името на целия народ го моля, да проучи и провери кой, кои, кога, къде, как и защо смениха, изтриха имената на стотици хиляди български граждани. *(Ръкопляскания)* И нека той сам да проучи, и нека след това той сам да оповести и народът ни ще му остане завинаги благодарен.

Които извършиха това престъпление, ние не ги знаем. Те не са един и двама. Те са едно жалко малцинство, което някъде, някога, на скрито, тайно и по-тайно са решили този въпрос и са възложили на репресивните сили да го проведат.

И аз предлагам тези, които са сторили това, да не ги осъждаме на смърт, да не ги осъждаме на доживотен затвор, а да им сменим имената. *(Смях и ръкопляскания от блока на СДС и ДПС)*

И предлагам името на Тодор Живков да бъде Осман Дервишоглу. *(Смях в залата)* А името на Милко Балев да бъде Хюсеин Мехмед Али.

Тези двамата аз ги кръстих, а останалите оставям на вас да ги кръстите. *(Откъслечни ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Георги Петров.

ГЕОРГИ ПЕТРОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми дами и господа народни представители! В параграф 2, ал.7 от преходните разпоредби на вношения от депутатите на Движението за права и свободи законопроект се съдържаха разпоредба, с която се решаваха въпросите, свързани с промяната или възстановяване на имената на починалите или пък, защо да не признаем, и на някои убити български граждани от турски произход по време на възродителния процес.

Моето предложение е да бъде приет този текст, тъй като промяната на имената на починалите трябва да се извършва по административен, а не по съдебен ред. Какво съдържаеше този текст? Възстановяването или промяната на имената на починалото лице се допуска по молба на техните роднини по права или сребрена линия. Мотиви. С тази алинея, ако се приеме, разбира се, ще бъдат по-бързо заличени следите от насилието, приложено по време на тоталитарния режим у нас. Не е без значение да се изтъкне фактът, че Европа не познава по-голямо изселване на хора от времето на Втората световна война насам.

Освен това в новите актове, които ще се издават, ще бъдат с турско-арабски имена, а примерно майката или бащата, които са починали, остават с български имена. Това, разбира се, не е редно. Същото се отнася и за виталното удостоверение на наследниците, при които ще има една разлика в името на законодателя, който ще бъде евентуално с българско име, ако е починал, и наследниците, които ще бъдат с турско име.

Второто ми предложение е производството пред съда в случай на обжалване и подмяната на документите във връзка с промяната и възстановяването на имената да се освобождават от държавна такса. Смятам, че това е едно лично, субективно право на всяко едно физическо лице, но все пак ние знаем, че най-малко старите хора от турски произход желяха да бъдат преименувани. И просто живите имат и са длъжни да съхранят едно добро чувство относно паметта на тези починали. Освен това знаем и отношението на Българския земеделски народен съюз по време на управлението на Александър Стамболийски, който питаеше изключително топло чувство към турското население. Много турци бяха членове на БЗНС и дадоха своя живот по време и на деветоюнските събития през 1923 г.

Ето защо моля да бъде прието това предложение.

Благодаря ви за вниманието. *(Ръкопляскания в опозицията)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Велко Вълканов.

ВЕЛКО ВЪЛКАНОВ: Уважаеми колеги, аз веднага ще кажа, че няма да подкрепя законопроекта в този вид, в който е внесен. За мен не е лесно да кажа тези думи, но аз трябва все пак да ги кажа. Господин Юлий Бахнев ще потвърди, че близо година преди 10 ноември аз публично осъдих на заседание на Комитета по правата на човека насилствената смяна на имената на нашите сънародници. А след това, пак по линията на комитета, чрез силите на комитета ние се борихме енергично, почти всеки ден, за освобождаването на г-н Ахмед Доган и за възстановяване правата на другите български граждани, които бяха ошетени от това велико престъпление, както каза г-н Йосиф Петров.

Но мисля, че това са два различни проблема. Единият проблем е общото ни отношение към възникналата ситуация, а другият проблем е вече конкретният законодателен акт. Когато решаваме този въпрос чрез конкретния законодателен акт, аз поставям този въпрос, който беше поставен и от други колеги: какви са недостатъците на този закон, които налагат той да бъде така съществено променен?

Аз съм склонен да приема, че действащият закон не е съвършен, че може би трябваше да се приеме друга система, може би административната система. Но за мен няма никакво съмнение, че този закон, оставен да действа, би свършил добре своята работа, би изпълнил достатъчно ефективно своята задача.

Защо се поставя този въпрос сега, два месеца преди изтичането на срока. Това е въпрос, който лично мен дълбоко ме занимава. До мен са стигнали сведения, че действащият закон в някаква степен е блокиран, защото г-н Ахмед Доган е дал указание на турската общност да не се възползва от възможностите, които законът предлага. Той е обявил, че ще има промяна в законодателството, затова е казал, че не бива да се прибягва до този закон. А ако това е вярно, а аз мисля, че това е вярно, защото сведенията ми са достоверни, аз ще се чувствам манипулиран от г-н Ахмед Доган. Не бива да се прави така, че ние сега по силата на обстоятелствата да се поддаваме на този натиск, който ще се упражнява от Движението за права и свободи. И отляво, и отдясно ми се струва, че се кокетира с това движение и с неговите възможности. Вярно е, че 23 депутати са важно обстоятелство, важен фактор, когато се решават отделни въпроси. Но ние трябва да се ръководим от проблема сам по себе си, от предмета сам по себе си.

Аз смятам, че този законопроект има дефекти в няколко направления.

Първият дефект е в чл.6. Ако вие внимателно се запознаете с чл.6 и го сравните с действащия чл.6, ще видите, че тук има едно разширяване, като традициите в религиозните общности се превръщат във фактор, който може да обоснове отказа да се приеме окончанието "-ов" и "-ев". Мисля, че това разширение е насочено срещу българските граждани, българите от мохамеданската вяра и вероизповедания. Те ще бъдат безкрайно затруднени по този въпрос. Аз съм съгласен, че трябва да се запази и това право на малцинствените групи да имат своите окончания. Но аз питам нашите колеги от Движението защо толкова трябва да настояват за това? В края на краищата вие сте част от българския народ. Защо не примете нещо от неговите именни традиции, толкова ли е фатално, ако някой е с "-ов" или "-ев", ако да кажем той си е българин

по самосъзнание, но изповядва исляма? Аз смятам, че това разширение в случая е съвършено неоправдано.

На второ място, бих казал, че е несвършен текстът, който предвижда административния ред за смяна на имената. Недейте да се отнасят с лекомислие към това, което казва г-н Арnaudов от Отечествена партия на труда. Той ви обърна вниманието върху няколко обстоятелства, които ми се струва, че заслужават внимание. Има хора, които наистина не желаят да си сменят имената. И ние трябва да помислим за тези хора. Те сега са подложени на сериозен натиск. И е вярно, че там има такава психологична ситуация, която трудно позволява на отделния човек да се противопоставя на общността. И ако общността реши той да си смени името, за него става безкрайно трудно да устои в това отношение.

Затова мисля, че ако се премине към този административен ред, би трябвало да има поне в това отношение някаква малка гаранция. Да се добави например там, където се казва, че се подава писмено заявление, да се каже, че това става лично. Лично лицето се явява пред администратора, подава писмена молба, лично се явява и лично прави заявление за смяна на името. Трябва да имаме тези гаранции. Това е сериозен проблем. Ние не можем само така при едностранчиво протичащи чувства да решим този въпрос.

И най-после, много съществен пропуск според мен е липсата на срок. Г-н Ескенази в заседанието на Законодателната комисия използва един довод, който аз решително не приемам. Той прибягна до тезата, че в случая се касае за нищожни актове, защото било упражнено насилие. Но, първо, г-н Ескенази прибягна до пренасянето на категории от гражданското право в административното право. А пък азбучна истина е, че това, което важи в гражданското право, не важи в административното право. И в този смисъл е например теорията, разработена от нашия именит професор Петко Стайнов. Той изрично заявява, че в подробностите в тази материя относно недействителността се очертават ред различия между гражданското право и административното право. Значи ние не бихме могли сега просто да кажем, че чл.26 и другите разпоредби, които следват по-нататък в Закона за задълженията и договорите, важат и за административното право. Не мога да приема тази теория за нищожните актове, защото, ако актовете са нищожни, това означава, че всички граждани, чиито имена са променени, сега трябва отново да искат да си променят имената. А пък не е така. Ще си смени името само този, който иска. Този, който не иска, той си запазва името, именно защото актът е относително недействителен. Той е само унищожаем. И той ще престане да бъде акт, който произвеж-

да някакво действие, само ако лицето изрично поиска този акт да бъде отменен.

Затова, щом се касае за унищожаване на актове, ние на всяка цена трябва да сложим някакъв срок. Това не може да продължава безконечно - бил в чужбина, връща се след 20 години и се сеща, че е бил насилван. Хубаво, признаваме това, но всички правни отношения се подчиняват на някакъв режим на ликвидност. Това не може да продължава вечно.

Уважаеми колеги, последното, което искам да кажа, е: не бива да забравяме все пак, че макар и грамадната част да са били хора, насилени по един безподобен начин, който унижава човешкото достойнство и е срам за нашата нация, имаше хора, които не бяха насилвани, които доброволно смениха имената си. По отношение на тях очевидно актът в никой случай не може да бъде нищожен. Значи би трябвало във всеки случай да се прави конкретна преценка.

Затова аз настоявам да се предвиди един срок. За тези, които са били в чужбина, би могло да се намери следното решение. Срокът за промяната на името продължава 6 месеца след завръщането на лицето в страната, а за тези, които сега са тук, да кажем още 2-3-5 или 6 месеца. Това е един съвършено достатъчен срок, за да се ликвидират тези отношения, които иначе ще поразят една несигурност в празния оборот на цялата страна.

Благодаря ви за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Георги Марков иска думата по процедурен въпрос.

ГЕОРГИ МАРКОВ: Уважаеми госпожи и господа народни представители, намираме се на първо четене на законопроекта. Според мен се изказа достатъчен брой народни представители в подкрепа по принцип на законопроекта. Моля ви да прекратим дебатите и да гласуваме. *(Ръкопляскания в опозицията)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Искам да ви обърна внимание, че няма кворум, за да пристъпим към гласуване.

Искам да направя и едно допълнително предложение. Останали са 11 души, желаещи да се изкажат. Ако въведем регламент от 5 минути, би могло да приключим в такъв случай за час и нещо.

Има думата по процедурен въпрос Димитър Велев.

ДИМИТЪР ВЕЛЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Предлагам останалите 11 депутати да ползуват, ако трябва, и по две минути, но да изкажат своите съображения, които не са били изложени досега. Тъй като много неща се повтарят, но има и неща, които може би няма да се кажат.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Ангел Ахрянов.

АНГЕЛ АХРЯНОВ: Колеги, предлагам тези 11 колеги, които имат свои предложения, да ги предадат в писмен вид на Законодателната комисия. Постоянна практика напоследък е да не минаваме по-далеч от точка втора от дневния ред. Имаме да вършим сериозна работа. Нека нестим време.

Благодаря за вниманието.

МАНУШ РОМАНОВ: Едно възражение ще ми разрешите ли?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Разбира се.

МАНУШ РОМАНОВ: Вие забравяте, че съществуват депутати, които имат отношение към циганите. Затова много ви моля, направете си малко труд да изслушате и представителя на циганското население. Иначе аз наистина ще направя всичко, което зависи от мен, за да се противопоставя на процедурата, която подбира изказващите се. Аз подадох няколко пъти и преди началото на заседанието се обадих на г-н председателстващия и въпреки това отново правите предложение изказванията да се прекъснат. Аз чакам търпеливо от три дни.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Аз не съм го поставил още за гласуване, както виждате, защото уважавам много въпроса, който се разглежда, а също така и желаещите. Засега има две предложения. Чакайте, г-н Татарлъ. Всички станяхте нетърпеливи. Аз трябва да съм най-нетърпеливият. Почакайте малко.

Става въпрос за следното. Явно има желание да бъдат изслушани всички, които са се записали. Аз се присъединявам към предложението, ако сте съгласни, да ограничим времето. Да дадем възможност две, три до пет минути максимум всички да се изкажат, защото въпросът е от такъв характер. Да не оставяме впечатление, че искаме да го претупаме.

Ако нещо се повтаря, аз сам ще бия звънеца и ще искам от този, който говори, да спазва времето.

МАНУШ РОМАНОВ: Ако смятате, че циганите са повторяеми някъде... Има само един циганин в Народното събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Чакайте, още не съм Ви дал думата, защото преди вас въпреки всичко, ако аз спазвам реда, Вие сте на трето място. Има две възможности. Съгласни ли сте да продължим сега или да дадем почивка?

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Да продължим.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Давам думата на г-н Романов.

МАНУШ РОМАНОВ: Безкрайно Ви благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля бъдете по-сбит, без художествен израз на своите слова.

МАНУШ РОМАНОВ: Ами аз съм режисьор. Какво да правя? Това ми е фабричният дефект.

Уважаеми господин председател, уважаеми колежки и колеги народни представители, дами и господа! Разрешете ми този път да се обърна към вас не само като представител на СДС, но и като председател на Демократичния съюз "Рома". В бедната ни страна има хора богати с имоти и пари, пък аз съм богат с имена. Това е може би щастлива орис, тъй като можеш да разкажеш за себе си, за пътищата, по които си намерил богатството си, за хората от твоята черга, сдобили честта да имат същата участ, а най-вече за благочестивите родители на закона, ревностно сторили всичко, за да се сдобиеш тъкмо с такова, а не друго богатство.

ГЛАС ОТЛЯВО: По същество.

МАНУШ РОМАНОВ: Многообразието от имена - в тях се крие неповторимата индивидуалност на всяка личност. Името - това е лицето на човека, физическият и духовният му образ.

Разрешете ми да спомена едно име - Блага Димитрова - гражданинът, човекът, поетесата, която в дни на хули против етническите турци постично написала есе, ода за правото да носят собствените си имена. Скъпа Блага, съжалявам, че не си между нас, ала Вашата гражданска позиция присъствува днес във Великото Народно събрание и участва в дебатите на Закона за имената на българските граждани.

Както знаете гражданското ми име е Мустафа.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля, пазете тишина. Отправлям една молба. Нека тези, които са отвън да влязат вътре, за да дадат възможност на някои, които са вътре, да излязат, ако трябва, за да минем без почивка.

Моля депутатите, които са вътре, да изчакат, защото иначе нямаме кворум.

СТОЯН ДИМИТРОВ: И да се говори по същество.

МАНУШ РОМАНОВ: Аз мисля, че говоря по същество, господа. Както знаете рожденото ми име е Мустафа Алиев Демиров с окончание "ев" и "ов". Повъзрастните помнят повсеместните покръствания на цигани, апропо и на евреи в края на 30-те и началото на 40-те години в България. Бих споменал само големия български режисьор и теоретик на театъра Боян Дановски. Не бях негов студент, но благоговеех пред неговата личност. Отиде си от този свят като Боян Дановски, ала рожденото му име беше Буко Данон. Съжалявам, че не знам причините за именните му метаморфози, но съм уверен, че и той, като мнозина други, е носил рана в душата си.

През януари 1942 г. вълната на покръстването заля и квартал "Факултета", София, община "Красна поляна". Същата, в която живеят 25 хиляди души цигани, но аз при много странни обстоятелства пропаднах на изборите по едно-мандатната и мажоритарната изборна система. За съжаление, не без съдействието на моя брат Анжел Вагенщайн. Нали знаете приказката: "Кой ти извади окото? - Брат ми. Затова е толкова дълбока раната." Простете ми лиричното отклонение.

Ставаше дума за "Красна поляна". При масова жандармерийска акция през януари 1942 г. семейството ни заедно със стотици мои сънародници беше насилва покръстено в църквата "Свето Возкресение Господне".

Майка ми Секрие стана София, най-големият ми брат Шукри получи името Владимир. Сефидим се сдоби с името Климент, Сюлейман стана Стефан, а моя милост - Любомир. Прекрасни имена! И едните, и другите, нали отче Панкратий?

Ала работата не е в самите имена, а в антихуманния акт - посегателство върху достойнството и вярата на човека!

Обърнете внимание на един детайл: презимето и фамилните ни имена останаха непроменени, тъй като по време на фашизма не посягаха на имената на покойниците. След Владимир, Климент, Стефан, Любомир следваха благопристойно презимената Алиев и фамилното Демиров. И официалните органи не се смущаваха от тази смесица.

Затова пък по време на възродителния процес Българската комунистическа партия и органите на властта не пожалиха не само живите, но и мъртвите до девето коляно. Зачичаваха с циментови замазки, дори надписите върху надгробните плочи на покойниците.

На Софийските гробища над циганите мюсюлмани беше извършено грубо кощунство. Беше срипата къщата, в която според религиозния обичай тялото на покойника преди погребение бива измивано. Недопустимо е съгласно мюсюлманската обредност покойникът да се яви неизмит на оня свят.

След 10 ноември заедно с главния мюфтия направихме постъпки пред Столичния народен съвет за възстановяване на въпросната къща. Вече година обещанията на Столичния народен съвет стоят неизпълнени. Докога? Ако бяхме равнопоставени, в столицата би имало не само къщурка за измиване на покойниците, но и мюсюлмански дом на покойника. Както знаете в София има над 70 хиляди цигани, повечето от които мюсюлмани.

Като си помисля, че те не почитат живите, как да се надяваме на почит към мъртвите?

Демократичният съюз "Рома" е създаден, за да защитава интересите на най-изостаналите слоеве на българския народ. Защо неговото централно и столично ръководство заедно с неговата редакция от една година скитат по улиците като хъшове немили-недраги? Търсят ни хора от цяла България, търсят ни журналисти от цял свят, идват ни на гости от чужбина, а ние като катунари още нямаме покрив над главата си.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Романов, може ли сега по законопроекта?

МАНУШ РОМАНОВ: За покрив ни служи синьото небе. А кажете ми тогава как да не сме сини? *(Единични ръкопляскания от опозицията)*

Дами и господа, големият унгарски цигулар Данко Пища в мигове на отчаяние се е питал: защо съм се родил циганин... Макар и знаменитост, и на него му е било трудно, а какво да кажем ние с гайдите - питаха героите на Йордан Радичков. Ние сме като тях.

Две думи за възродителния процес и Закона за имената.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля Ви, дайте вече по самия закон, защото по възродителния процес имате възможност да говорите в пресата. Дайте сега тук да пристъпим към законопроекта.

МАНУШ РОМАНОВ: Аз моля да ме изслушате само няколко минути.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Десет минути говорите.

МАНУШ РОМАНОВ: Разбрахте, че преименуването на циганите е постоянна величина в политиката на досегашните български правителства и последните избори доказаха, че нас ни търсят само по време на избори. Докога, не знам. Вече никой не отрича, че началото на прословутия възродителен процес носи цигански адрес. Късогледите политици и лъжеисториците глашатая на тоталитаризма, в т.ч. и средствата за масова информация демагогствуваха, когато разнасяха по света, че преименуването представлявало акт на спонтанна волеизява, изблик на патриотизъм у българите мюсюлмани, чиито прадеди били помохамеданчени в периода на османското владичество на Балканите. Ако изблиците им са били продиктувани от чист патриотизъм, то посегателството беше насочено най-напред върху непознатиците нищо цигани.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Романов, много Ви моля. Ако започнем да разглеждаме историята, аз мога да ви дам повече данни за идването на циганите на Балканите, в България - колко са били християни в старо време, колко са били мюсюлмани и т.н. Дайте все пак да отидем към първо четене на самия закон, затова защото вече пречим на работата. Има записани още 11 души. Недейте ги лишава от изказване. Много моля, вземете отношение по законопроекта. *(Реплики: Времето Ви изтече)*

МАНУШ РОМАНОВ: Не случайно приведох примера за масовото покръстване на циганите преди 9 септември. Това беше акт...

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля Ви се, за циганите, ако искате, ще ви дам конкретни данни. Преди идването на турците на Балканите половината цигани са били християни.

МАНУШ РОМАНОВ: Да, защото са живели 400 години в рамките на Византийската империя.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Имало е Латинска, Византийска, Гръцка, Българска и т.н.

МАНУШ РОМАНОВ: А те идват от Индия. *(Ръкопляскания за прекъсване на изказването)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Дайте сега по законопроекта, много Ви моля.

МАНУШ РОМАНОВ: Приклучвам. Лято 1951 е знаменателно с това, че Комисията по правата на човека към Организацията на обединените нации внесе втория документ на Магна харта либертатум - текстът за гражданските и политическите права.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Известно е това, моля Ви се.

МАНУШ РОМАНОВ: Той съдържа една клауза - чл.27, в който за първи път в историята на човечеството една международна институция издига глас в защита не на държави, не на религии, не на властимащи народи, а на неовластени етнически общности и групи. За първи път ООН третира понятието национално и етническо малцинство и поставя въпроса за защита на принадлежащите към тях лица.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ *(звъни)*: Благодаря Ви, г-н Романов. Благодаря Ви, не мога повече. Много Ви благодаря. Петнадесет минути Ви дадох.

МАНУШ РОМАНОВ: Разрешете ми тогава да кажа само защо не съм съгласен. *(Неодобрение от залата)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: На второ четене се изкажете, много Ви моля.

За реплика има думата Александър Стамболийски.

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ: Дами и господа народни представители! Нямам нищо против това всякой да се нарича, както си иска, но аз присъствувах на един конгрес на Отечествения фронт, на който г-н Мануш Романов излезе и каза, че ние трябва да върнем имената на българските цигани. Тогава той беше заплашен, ако не бяхме го спасили, щяха да го пребият двама неговии другари от циганското малцинство. Те казаха така: ние не искаме да се на-

ричаме цигани, ние искаме да бъдем българи. И така, много моля, г-н Романов, нека оставим хората сами да избират имената си, а не ние да им казваме как да се казват. Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Г-жа Леа Коен има думата за процедурно предложение.

ЛЕА КОЕН: Г-н председател, уважаеми колеги! Правя процедурно предложение в подкрепа на предложението на Георги Марков да се преустановят дебатите по този въпрос, тъй като парламентът има действително много голям лист от приоритетни закони. Смятам, че просто излишно се нажежават страстите по един въпрос, който морално е решен в нашия парламент, смятам, че и в държавата има някакъв консенсус по него и просто подкрепям предложението на г-н Георги Марков да преминем към гласуване на първо четене. Ако са останали някакви формални съображения по закона, ще имат възможност колегите да се изкажат на второ четене. Просто бих искала да спомогнем да бъде по-делова работата. *(Ръкопляскания)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Като процедурен въпрос нямам право да го отлагам... Преди да гласуваме, давам думата на Мануш Романов да отговори, защото има реплика.

МАНУШ РОМАНОВ: Бих искал да отговоря на обвиняващия ме. Не съм споменавал нито думичка за покръстване, за асимилация, за преименуване или нещо подобно на конгреса на Отечествения фронт. Онези, които там ме репликираха, имаха предвид това, че са защитници на онова, което сега е алтернатива на Демократичния съюз "Рома" - това са българите от цигански произход. Какво е моето отношение към тях? *(Шум и оживление в залата)*

Нищо лошо няма да кажа, господа! Нищо лошо няма да кажа!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Става въпрос за друго, изтече времето Ви.

МАНУШ РОМАНОВ: Давам пълно право на всеки да бъде такъв, какъвто се чувства, но нека разрешат и на Мануш Романов, и на Демократичния съюз "Рома" да се бори за онова, което счита за своя съвест и свой дълг към циганското население. Затова нямам намерение пред вас да разкривам "Маркови кули Демир капи" ... *(Шум и оживление в залата, ръкопляскания за прекъсване)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Достатъчно, г-н Романов. Има вече процедурно предложение, направено и подкрепено за прекратяване на разискванията, по всички формални процедури трябва да го поставя на гласуване. По всички правила е това.

СТОЯН ДИМИТРОВ (от залата): Няма кворум.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Нека да влязат депутатите. Дока-
то влязат за три минути има думата Красимир Мирев.

КРАСИМИР МИРЕВ: Уважаеми г-н председател, имам малка реплика
към уважаемия от мен г-н Романов. Винаги, когато той взема думата, си поз-
волява и говори от името на българските цигани. Искам да кажа на г-н Рома-
нов, че в моя изборителен район, а предполагам и в други изборителни райо-
ни на присъстващи тук колеги, има достатъчно цигани. Поне аз не бих желал
той да отнема правото ми, моето право, да защитавам интересите им тук. Бла-
годаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Пристъпваме към гласуване, мо-
ля народните представители да заемат местата си.

СТОЯН ДИМИТРОВ (от място): Моля, проверете кворума.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Народните представители вли-
зат, мисля, че кворум ще има. Пристъпваме към гласуване. Тук ли са пребро-
ителите? Моля, влезте, за да можем да гласуваме. Има предложение за гласу-
ване, за прекратяване на изказванията по т.1 и след това да се пристъпи към
гласуване за приемане на първо четене по принцип на този законопроект. Има
кворум. Тези, които са съгласни да се прекратят разискванията по точка 1, мо-
ля да гласуват.

Тези, които са против? Четиринадесет души. Въздържали се? Трима са
въздържали се. Приема се.

ДЕНЧО БОЯДЖИЕВ: Г-н председател, аз моля да преброите колко души
гласуваха "за".

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Добре. Моля тези, които са гла-
сували "за", да гласуват още веднъж и да се преброи. Моля преброителите да
преброят - 208. *(Ръкопляскания)* Поставям на гласуване: които са съгласни да
се приеме законопроектът на първо четене, моля да гласуват.

Против? - Шест души. Въздържали се? - Тринадесет. Приема се на първо
четене законопроектът. *(Ръкопляскания)*

(След почивката)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля народните представители
да заемат местата си в залата. Преди да дам думата на председателя на Коми-
сията по правилника Гиньо Ганев, за да продължим обсъждането на следва-
щите една или две глави, искам да дам думата на г-н Димовски, който беше по-
желал да се изкаже. Заповядайте г-н Димовски за няколко минути.

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Няма кворум. Тук присъствуват не повече от 120 души.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Те влизат.

ГЛАС ОТ ЗАЛАТА: Къде са?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Моля депутатите, които се намират извън залата, да заемат своите места.

БОРИС ДИМОВСКИ: "Учредително заявление на парламентарната група на депутатите от БСП за национално съгласие. Близко пет месеца след изборите в страната не е направена нито една практическа стъпка към така необходимите за България реформи. Обстановката в политическия и икономическия живот ускорено се влошава. Необяснимо е бездействието на ръководството на Българската социалистическа партия и правителството. Налице е реална опасност от парламентарна и правителствена криза с непредсказуеми последици за мира в страната. България е на опашката на реформите в Европа.

Водени от отговорността пред избирателите и народа за ускорено и мирно извеждане на страната от тоталната криза, обявяваме решението си за образуване на парламентарна група от средата на Българската социалистическа партия депутати за национално съгласие. *(Ръкопляскания само в блока на СДС)* Ние не напускаме Българската социалистическа партия. Ние искаме да изпълним дадената от нас клетва, цитирам: "Добруването и благого на българския народ са мой свещен дълг и нека България бъде моя съдник". *(Ръкопляскания само в блока на СДС)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Гиньо Ганев.

БОРИС ДИМОВСКИ: "Няма да подкрепяме повече действия или бездействия, които водят до неуправляемост на страната или забавяне и отлагане на реформите. Готови сме да подкрепим правителство, съставено от различните политически сили в парламента, което е в състояние да осигури национално съгласие и ускорени реформи и защита на националните интереси. *(Ръкопляскания само в блока на СДС)* Недопустимо е интересите на България да бъдат пренебрегвани и подчинявани на партийно-политически цели. По всички въпроси ще отстояваме собствено становище".

Ще ви прочета списък на депутатите на парламентарната група: Веселин Павлов, Манол Манолов, Борян Калчев, Станислав Стоев, Румяна Николова, Васил Куртев, Борис Димовски, Калинка Бонева, Матушка Аврамова, Христо Христов, Иван Хараламбиев, Димитър Видолов, Иван Дочев, Никола Златев, Петър Балабанов, Йосиф Илиев.

Вратите са отворени, моля за желаещи. *(Ръкопляскания само в блока на СДС)*

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата за реплика Александър Янков.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Използвам правото си на реплика на току-що направеното заявление. В никакъв случай никой не може да оспори правото на никой депутат да изрази своето становище по какъвто и да е въпрос, който засяга дейността на парламента, още повече когато се касае за общонационални въпроси и интереси. Искам обаче да заявя, че съм много изненадан, че под такова заявление от членове на Българската социалистическа партия депутати, избрани с доверието и усилията на тази партия, а много от тях избрани и с бюлетината на Българската социалистическа партия, преди да уведомят дори членове, свои колеги в ръководството или състава на Българската социалистическа партия, се обръщат направо с това свое действие. *(Шум в блока на СДС)*

ГЛАСОВЕ В БЛОКА НА СДС: Можете да се присъедините към тях.

АЛЕКСАНДЪР ЯНКОВ: Моля, моля, вие тук отдясно имайте достатъчно възможност да аплодирате, да се възхищавате на едно такова действие. Но от гледна точка и на парламентарна етика, и на политическа дисциплина аз намирам, че такива действия не би трябвало да радват никого. Защото това, което се случи сега, може да се случи утре с други. Нека да спазваме принципите на парламентарната дисциплина. Тази парламентарна дисциплина трябва да бъде валидна за всички. И без да се намесвам в политическите позиции и становища на когото и да е и да определям неговите нравствени или други аргументи, политически и каквито и да са те, аз не мога да одобря едно такова действие - преди да се одобри, преди да се осведоми собствената група, да се уведоми чрез Народното събрание цялата общественост, включително и онези избиратели, които в този момент не знаят за действията на тези колеги. Това е, което исках да заявя. *(Шум в залата. Ръкопляскания в цялата зала)*

АЛЕКСАНДЪР ЙОРДАНОВ: Искам думата за процедурен въпрос.

ВЕСЕЛИН ПАВЛОВ: Уважаеми колеги народни представители! Вземам думата не за това, че съм взел консултация от тази група, а за това, че фигурирам първи в списъка. И бих желал също да дам известно обяснение на това, което каза г-н Александър Янков. Първо, ако текстът не е слушан преднамерено, става дума за парламентарна група, съгласно току-що приетия правилник от депутати от средата на БСП, които остават в БСП и искат да изпълнят своята клетва, която дадоха в Народното събрание. Второ. Парламентарната група на БСП чрез г-н Чавдар Кюранов, на когото официално връчихме текста, за да се запознае, е уведомена. Така че нито един от БСП не е неупомен.

Силните думи, които Вие употребявате, г-н Янков, аз ги възприемам като преднамерено възприятие за действията на тази наша група. И аз моля много депутатите от СДС, независимите депутати, останалите депутати, просто да не

се месят в нашите вътрешнопартийни работи, когато става дума за тях. Ясно подчертаваме, че желаем и сме група в парламентарната група на БСП. Ако тая парламентарна група (*шум в блока на БСП*) обсъди това, което ние сме записали в този текст, ще види, че няма нищо особено. Нищо особено, що се отнася до парламентарна етика. Напротив, започнахме с парламентарната етика. Аз обаче бих желал да попитам има ли парламентарна демокрация, която да важи и за нашата парламентарна група? Какво означава подозрителният поглед "отцепниците" от БСП? Какво искате да направим, за да декларираме, че ние сме от БСП? Какво променихме в нашите обещания? Защо приемаме този правилник? За демонстрация на демокрация?

ГЛАС ОТ БЛОКА НА СДС: Браво!

ВЕСЕЛИН ПАВЛОВ: Искам изрично да подчертая, аз искам в тоя парламент да гласувам по съвест, а не за онова партийно-политическо монолитно единство, което ще подчини според моите разбирания, може би субективни, интересите на страната на група хора. (*Ръкопляскания само в блока на СДС*)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Гиньо Ганев.

АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИЧКОВ: Искях думата за процедурен въпрос, за да започнем работа веднага по втора точка от дневния ред.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: На г-н Ганев думата му беше дадена.

Процедурен въпрос по втора точка - Александър Величков.

АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИЧКОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители! Мусолини беше казал: Италия може и да бъде управлявана, но не си заслужава. Днес едва ли някой би се ангажирал с подобен политически цинизъм, но понякога в тази зала негласно ние действуваме именно в съгласие с тази максима.

Мисля, че това, което става вчера и днес, е точно в съгласие с тази максима. Когато българският народ стои озлобен, настръхнал, гладен, ние тук се занимаваме да нагласяме запетайките и да променяме думите в един правилник, който ни засяга само нас, който няма никакво отношение към съдбата на хората и който ние винаги по всяко време можем да променим, ако нещо не ни допада. Аз разговарях с много колеги и отляво, и отясно. Всички те споделят моето мнение. Дочух, че и някои от ръководителите на най-големите фракции в парламента са на същото мнение.

Затова аз предлагам да гласуваме всички останали глави наведнъж. Ако някой има да направи някакви съществени забележки, то нека ги направи. Но ако ние започнем пак глава по глава да обсъждаме, ще затънем в блатото на

това, което стана вчера, до края на годината остават седем седмици, а остават осем глави.

Благодаря ви за вниманието. Предлагам да се гласува.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: По процедурен въпрос госпожа Йовкова.

САВКА ЙОВКОВА: Уважаемо председателство, дами и господа! В подкрепа на предложението да преминем към гласуване глава по глава, като само там, където има спорни текстове, можем да ги анализираме и гласуваме.

Очевидно всички сме съгласни с едно, че не гласуваме закон, а разглеждаме правилника. Освен това мандатът на нашата комисия беше твърде широк и по времетраене твърде дълъг. Както се вижда от предложения ни готов проект, твърде прецизно е работила комисията.

Обръщам се и с една молба към господин Гиньо Ганев, ако е възможно, да спести пространните тълкувания на отделните членове, макар че на мен лично, господин Ганев, много ще ми липсва вашето сочно и свежо слово.

ГИНЬО ГАНЕВ: Като докладчик казвам това, ние не се налага да гласуваме някакво отделно предложение, защото тъкмо така започнахме по волята на Великото Народно събрание - глава по глава. И аз моля като докладчик да се позовем на призива на двамата наши денутати, които говориха сега - глава по глава, но не текст по текст непременно.

И така ние сме на глава V - Проверка на законността на изборите.

По тази глава не постъпиха никакви допълнителни предложения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: При това положение можем да пристъпим към гласуване.

Които са съгласни да се приеме глава V изцяло, моля да гласуват.

Против? - Двама. Въздържали се? - Двама.

Глава V се приема.

Глава VI.

ГИНЬО ГАНЕВ: Глава VI е една от най-съществените за ежедневната работа на Великото Народно събрание. Аз искам само да привлека вниманието ви върху едно ново предложение, което се прави, без особена дискусия. Ако се приема то, да се види как стои.

Моля ви вижте чл.51. В неговата трета-четвърта алинея се говори за дневния ред всеки ден. В ал.3 е казано, което правим наистина и сега - в края на всяко заседание председателят обявява датата на следващото и проекта за дневен ред в изпълнение на програмата, която двуседмично се приема. Тя не се дискутира. Така е.

Алинея 4. Тя е редактирана сякаш така, че ще окуражи една практика, която всички отричаме. Казва се в текста, който е пред вас: "В началото на всяко заседание народните представители могат да правят мотивирани предложения за промени в дневния ред, които се подлагат на гласуване заедно с предложения от председателя дневен ред".

Предлагаме, след едно допълнително обсъждане, няма защо това да се раздава, ще ви го прочета внимателно, една нова алинея 4. Моля ви за малко внимание:

"До 18 часа на деня, предшествуващ заседанието, народните представители могат да внасят в Бюрото мотивирани писмени предложения за промени в дневния ред за другия ден, които се предлагат на гласуване в началото на заседанието, след като се изслуша един народен представител, който не е съгласен с това предложение."

Петата алинея: "По изключение Бюрото и парламентарните групи могат да предложат по спешност за включване в дневния ред на текущото заседание въпросите, които се подлагат на гласуване, след като се изслуша един народен представител, който не е съгласен с това предложение."

И една последна алинея шеста: "Не могат да бъдат обсъждани въпроси, които не са включени в дневния ред."

Господа, мисля, че са ясни тези предложения. Те просто дойдоха от практиката в нашата зала. Предния ден до 6 часа, който иска да даде в два реда едно предложение, на другия ден то се предлага тук, един оратор се изказва против, ако има такъв, гласува се и се приключва. Това наистина ще спести излишните обсъждания, на които сме свидетели, уви, и участници тук всеки ден.

Ако няма възражения по това предложение, господин председател, тогава да гласуваме цялата глава.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има ли предложения по някой друг член?

Да степенуваме. Както разбирам по този член 51 се приема предложението. Следователно по него няма да давам да се разисква. По друг някой член имате ли възражения?

СЛАВЯН САПАРЕВ: Към член 53, когато обсъждахме предишните глави, ставаше дума за следното. Тогава, когато гласуваме прекратяване на изказванията, да се даде по две минути поне на тези, лишени от правото на изказване, поне за две минути, за да кажат същността на това, което са искали да кажат, ако имат да кажат нещо ново. Когато имаш да кажеш нещо ново, можеш за две минути да го кажеш и Народното събрание може да ти позволи по-дълго вре-

ме да говориш. Вижте, защото иначе се получава система на отнемане на думата на определени депутати.

Просто много държа това да се включи към чл.53, към четвъртата или третата алинея: при гласуване за прекратяване на изказванията да се даде по две минути на тези, които са се записали.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Гиньо Ганев по това предложение, за да го изчистим.

ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, това предложение не може да се приеме за състоятелно. Когато се гласува приключването на една дискусия, тя приключва. А това по две минути да се дава на този, който сам прецени, че ще каже нещо ново, вярвайте това парламентарно не се обосновава.

Ще ви посоча един текст, който малко може да намали смущението на господин Сапарев. Това е чл.64, ал.3: "Ако предложението за прекратяване на разискванията бъде прието, но има парламентарни групи, чиито представители не са се изказали по разисквания въпрос, думата се дава на един народен представител от всяка от тези групи."

Това е една практика, приета на много места. Аз искам да помоля да се задоволим с нея.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Мисля, че и по този въпрос постигаме съгласие. Затова преминаваме към някой друг член, ако има възражения.

ГЕОРГИ НИКОЛОВ: По отношение на чл.46. Тук става позоваване на чл.71 и моля да се коригира ал.4, а не ал.1 от Конституцията - Великото Народно събрание се свиква на сесия.

Мисля, че при тезата, която имаме, Народното събрание е постоянно действащ орган, затова трябва да се вмести точно текстът, който съответствува на Конституцията: "Когато Народното събрание не заседава, то се свиква." Защото така става "се свиква на сесия" - и ние едва ли не работим сесийно.

И второто ми предложение е за заседанието в петък. Виждаме и сега, че голяма част от колегите предпочетоха да ползват удобните връзки. Предлагам заседанията в петък вместо от 10 до 14 ч. да започват от 9 до 13 ч., така както е нормално работното време - до 13 часа.

Мисля, че по този начин ще си спестим и част от отсъствията по време на това последно заседание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев по този член да се реши въпросът.

ГИНЬО ГАНЕВ: Позоваването на Конституцията трябва да се коригира, защото грешката е печатна. Но определеното на сесиите много добре е каза-

но - че когато сме между две ваканции, е една сесия. Така е в нашия парламент, така трябва да бъде - и самото Велико Народно събрание само определя своите ваканции, тоест по този начин и своите сесии. Това е изричен текст.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Един момент, имаше предложение по чл.47 за петък да започваме от 9 до 13 ч. Вашето отношение.

ГИНЬО ГАНЕВ: Моето отношение е, ако можем да започваме от 9 и да свършваме в 14 ч. Но щом народните представители искат да бъде до 13 ч., нека да бъде така. Час повече е час по-добре, според мен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Съгласни ли сте 9 да сложим, за да приемем този член? *(обаждат се: съгласни сме)*

По друг текст иска думата Атанас Чунчев.

АТАНАС ЧУНЧЕВ: Уважаеми колеги, с риск да не бъде поддържан от вас, ще направя предложение към чл.47. То беше подхвърлено в разискванията. Предлагам чл.47 в глава VI да придобие следната редакция: "Великото Народно събрание заседава 18-20 дни в месеца непрекъснато, без неделните дни - от 15 до 21 ч. Съображения. При сегашния режим на работа по чл.47 месечно ние имаме не повече от 12 заседания. С предложението ми те ще бъдат 15 или 16.

Второ. Предложението, което правя, ще допринесе за изпълнение на напрегнатата програма за законодателната дейност, приета за периода от 1 ноември до 30 декември, и в интерес на истината искам да кажа, че петъчните заседания са непълноценни и аз моля председателството да престане с тези покани да влизаме да гласуваме, като че през другото време не трябва да бъдем в тази зала. Благодаря ви. Моля предложението ми да се гласува.

ГИНЬО ГАНЕВ: Аз разбирам настояването да се гласува това предложение. Но като докладчик съм рязко против него. Това е едно ехо от онези далечни предложения да имат народните представители един блок от 10-12 дни, в които да не са в София. Вижте, в работещия парламент това не е целесъобразно. Но това е мое мнение. Това първоначално предложение, което е вписано тук, то трябва да бъде подкрепено според мен.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Корнезов.

ЛЮБЕН КОРНЕЗОВ: Член 48, ал.2 гласи: "Лицата, които не са народни представители или министри, могат да присъствуват само с разрешение на председателя, като заемат специално определените за тях места." Поддържам това. Второто изречение обаче е: "По време на заседанието те нямат право да изразяват мнението си." Според мен второто изречение трябва да приеме следната редакция: "Те имат право да изразяват мнение и становище, ако писмено са заявили това, с разрешение на председателя на Великото Народно събрание."

Например отзовава се съдия. Ще има дискусия. Според мен не трябва да се отнема правото му да се защити, да вземе становище.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Еленко Божков.

ЕЛЕНКО БОЖКОВ: Вчера засегнах въпроса за правата и възможностите, свързани с това на председателите на постоянните и временните комисии към Великото Народно събрание. Във връзка с това, уважаеми господин докладчик, уважаеми господин Ганев, искам да Ви предложа следните изменения в чл.52:

Да се добави нова алинея четвърта, в която да се дефинира правото на председателите на парламентарни групи приоритетно да ползват правото на изказване. Това право да важи и за председателите на постоянните и временните комисии към Народното събрание.

Когато става въпрос за обсъждане на законопроект, внесен от комисия, би трябвало председателят на тази комисия да има приоритет при изказванията. По същия начин е и за председателя на парламентарна група.

Член 60. За удължаване на времето на определена парламентарна група или удължаване на времето за дебати това може да бъде искано и от председателя на комисията. Председателят да има възможност да иска и прекратяване на заседанието или повторно провеждане на дебати по определен законопроект. Такава е практиката в два западноевропейски парламента - френския и белгийския.

Това са моите предложения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Господин Ганев, имате думата.

ГИНЬО ГАНЕВ: Господа, вие вчера мандатирахте Комисията по правилника да ви предложи текст за компетенциите на председателя и въобще на ръководството на една постоянна комисия. Ние това ще направим, ще го докладваме и тогава идеите на господин Еленко Божков вероятно ще бъдат обсъдени и предложени тук. Така че сега да не правим никакви корекции.

ЙОРДАН КУКУРОВ (от място): Да не стане като правилник на предприятия.

НИКОЛАЙ БЛИЗНАКОВ: Уважаеми дами и господа! Ние се опитахме по един, струва ми се, по-пезабележим начин да обърнем внимание върху назреващото противоречие между столичните и извънстоличните депутати. През миналата седмица по наши изчисления на едно изказване на извънстоличен депутат се падат 28 столични. Тоест 28 пъти по-често се изказваха столичните депутати. Това се дължи на практиката редът на записаните за изказвания да не се спазва, а да се дава думата най-напред на представените от парламентарните групи.

Ето защо внасям предложение за промяна на ал.3 на чл.53. Той завършва с предпочитанията на парламентарните групи. Моля ви, нека да определим колко дълъг може да бъде този списък от предпочитания. Предлагам да не бъдат повече от трима души, които да имат право да се изказват по преценка на техните парламентарни групи. А за останалите да се спазва общият ред.

Моля, господин Ганев, ако има възможност, това да бъде облечено в необходимата форма.

И още един член - 72. Кога се счита едно предложение за прието? На пръв поглед съвсем нормално, когато за него са гласували над половината от присъстващите народни представители. Но ние рискуваме да попаднем в един процедурен капан. Представете си, че по обсъждан въпрос има, да кажем, четири или пет равностойни предложения. Много е възможно нито едно от тях да не набере 50 процента от гласовете. В правилника не е ясно как се излиза от един такъв капан. Можем да очакваме и едно много голямо забавяне в такъв случай - отлагане за следващия ден и т.н.

Моля това да се има предвид, аз го бях дал и писмено в комисията, да се предвиди при наличието на няколко конкурентни предложения в случай, когато нито едно от тях не получи 50 процента от гласовете. Сигурно имате отговор по този въпрос.

ГИНЬО ГАНЕВ: Отговорът е написан. В случай, че гласовете се разпределят поравно, предложението се счита за неприето.

НИКОЛАЙ БЛИЗНАКОВ: Тогава какво ще стане?

ГИНЬО ГАНЕВ: Друго решение ще се вземе. Това е съвършено нормално. Другото не съществува в правния свят, щом не е получило повече от 50 на сто. Ще намерим решение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Красен Станчев.

КРАСЕН СТАНЧЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми господин Ганев! Искам да обърна внимание на чл.54, ал.2, където е възприет принципът на изброяване на процедурните въпроси. Смятам, че четирите точки от "а" до "г" са непълни, защото не са засегнати начинът на водене на заседания, начинът на гласуване и определянето на регламента. Ако бъде запазен принципът на изброяване, бих помолил да се включат тези три подточки. Или е възможно да отпаднат тези четири като по-абстрактни и да останат без изброяване в отделни букви просто начинът на водене, начинът на гласуване и регламентът.

Благодаря за вниманието.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Марко Тодоров.

МАРКО ТОДОРОВ: Имам един въпрос към чл.62, ал.2, която гласи, че членовете на правителството могат да вземат думата всеки път, когато я поискат. Това за членовете на правителството, които са народни представители ли се отнася, или изобщо за членовете на правителството?

ГИНЬО ГАНЕВ: Изобщо за членовете на правителството, които са в залата.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Има думата Юлий Бахнев.

ЮЛИЙ БАХНЕВ: Уважаеми г-н председател, уважаеми народни представители! В тази глава и по-специално в чл.54 не е казано, че по процедурни въпроси трябва да се вземе решение веднага. По процедурни въпроси може да се изкаже само един депутат, който възразява срещу дадено предложение. Това не е казано тук. Не при гласуването, а че те трябва да бъдат поставени веднага на гласуване. Смисълът на изброяване на процедурните въпроси се състои в това да си спестим време. Затова то трябва да се каже тук изрично.

Второ, съгласен съм с народния представител Красен Станчев, че е необходимо да се добавят в списъка с изброените въпроси, по които Бюрото, в дадения случай председателстващият, трябва да вземе веднага отношение, и те се поставят на гласуване само ако има възражения срещу неговото решение.

Още един въпрос, който смятам, че много смущава нашата работа. Този въпрос е следният. Ние трябва да знаем точно какво предложение се поставя на първо място, на следващо и по-нататък. Ние чуваме от нашите председателстващи, че има като че ли два критерия. Единият път ни казват - най-далеко, различаващо се предложение, друг път ни казват - то е първо направено предложение. Става въпрос, че тези два критерия съществуват и те както последното наше гласуване, което се оказа, че е било само игра, то беше много съществено във връзка с едни други събития, в които бяха заети нашите народни представители, но този въпрос не е игра.

Първо, имаме някакво предложение на Бюрото или на когото и да било - на вносителя на законопроекта, на Законодателната комисия или на Комисията по човешките права и националния въпрос - не е важно. Към него се правят изменения или на някои други езици се наричат поправки и т.н. Прави се предложение и от тези предложения трябва да подходим към тях с два критерия. Единият е да се гласува първо от най-далекостоящите по смисъл предложения. Давал съм пример и той е следният: ако предложението е да отпадне целият текст, то е най-далекостоящо. След това се гласуват поправки, следвайки този принцип, и ако има поправки, които имат еднакво значение за текста, се гласуват тези, които първи са били представени. Миналия път ние изпаднахме в игра. Ако прилагаме тези два принципа, те ще бъдат само улеснение за

нас. Няма да има спор защо поставяте това предложение, защо поставихте друго предложение. Това не е регламентирано и би могло да бъде добавено.

НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ: Едно уточнение. Въпросът, който поставя г-н Марко Тодоров, и отговорът, който даде г-н Ганев, се отнасят за членовете на правителството, не само народни представители, които са тук, е в противоречие с чл.48, ал.2. Господин Корнезов каза, че министрите, които присъствуват, нямат право да изразяват мнение.

ГИНЬО ГАНЕВ: Прочетете по-нататък, за да го уточним и това е отговор и на г-н Корнезов. Текстът е такъв: "нямат право да изразяват мнение и по какъвто и да е начин да нарушават реда". Това е само във връзка с нарушаването на реда, но трябва да се прецизира "или по какъвто и да е друг начин да нарушават реда", защото, разбира се, че могат да бъдат поканени както в случая за съда това ще се прецизира, а тук само с оглед нарушаването на реда. Трябва да се коригира ал.2 на чл.48 в този смисъл.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Иска думата Петър Обретенов.

ПЕТЪР ОБРЕТЕНОВ: Поддържам казаното от Красен Станчев по отношение на чл.54. Достатъчна е формулировката на ал.2 в принципната част без изброяването.

И още нещо по повод на чл.64 за т.нар. гилотина за изказването. Тъй като това сериозно ограничава правата на отделните депутати да се изказват, едно тяхно съществено право, би могло да се помисли и аз предлагам да се гласува това с квалифицирано мнозинство, каквито разпоредби има в някои правилници на други страни.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Смятам, че вече се приключи с предложенията. Сега вече да ги изчистим. Да видим това, което се приема, за да можем да пристъпим към гласуване на глава шеста.

ГИНЬО ГАНЕВ: Първо по чл.48. Господин Вълканов иска да каже на висок глас това, което вече сме уточнили, че чисто редакционните корекции ще се нанесат при окончателната подготовка на текста за публикуване, без да се накърнява смисълът му.

По чл.48, ал.2, второто изречение, за да няма никакво колебание, когато се казва, че тези, които присъствуват, без да са народни представители, нямат право да изразяват мнение и по какъвто и да е начин да нарушават реда, ще се отнася именно до нарушаването на реда. Във връзка с мнението ще се каже по-прецизно, че това е допустимо със съгласието на този, който ръководи.

Член 53, ал.3. Чета: "Председателят съставя списък на желаещите за изказване и определя ред на ораторите, като го съобразява с поредността на записване и предпочитанията на парламентарните групи." Това не е възможно. Лич-

ното ми мнение е - никакви предпочитания на парламентарните групи. Реда на изказването. Това споделям аз, но то не се споделя от цялата комисия. Затова, ако ще остане "предпочитания, изказани от парламентарните групи", да запазим текста такъв, какъвто е. Тоест, "Председателят съставя списък на желаещите за изказване и определя реда на ораторите, като го съобразява с поредността на записванията." Във връзка с това обяснението ми няма да бъде дълго, вижте чл.60: "Времето за изказвания се определя предварително от Бюрото, съгласувано с ръководителите на парламентарните групи. Това време се разпределя между парламентарните групи пропорционално на тяхната численост." Какво означава това? И по-рано възразявах, тъй като това означава, че независимите депутати, които не са в парламентарни групи, въобще не участвуват в това разпределение на времето. Затова в чл.60 предлагам да кажем: "При нужда времето за изказване... се разпределя." Това да бъде една преценка, а не автоматично. Мисля, че е разумно да се подкрепи това. Иначе абсолютизираме волята на парламентарните групи.

Тогава в чл.53, ал.3 - "Председателят съставя списък на желаещите за изказване и определя реда на ораторите, като го съобразява с поредността на записванията." Защото в чл.60, когато парламентарните групи разпределят времето, те ще посочат и предпочитаните оратори там. Да остане така, ако няма те възражения: "Председателят съставя списък на желаещите за изказване и определя реда на ораторите, като го съобразява с поредността на записванията. А за предпочитанията на парламентарните групи - при механизма на чл.60 чрез разпределение на времето."

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Искам да уточня нещо, с което ще се сблъскаме на практика и е крайно неправилно. Става дума за следното: аз да председателствувам и в същото време да ми ваят бележки и да започна да ги пиша. Значи ние трябва да уредим много сериозно бюро отвън, да се записват, затова имаме главен секретар. Всеки парламент има главен секретар, който записва, списъкът може да се прочете предварително, но все пак трябва да запазим възможността парламентарните групи, ръководителите, говорители-те, които биха желали да вземат думата, след като парламентарната група се насочи и желае да изрази крайно отношение, да сторят това. Става дума за уважение към парламентарната група. За мен е все едно. Ние ще уредим технически записването, но все пак помислете, че трябва да не се даде възможност на парламентарната група да подреди своите оратори.

ГИНЬО ГАНЕВ: Нека да погледнем другия текст, г-н Тодоров. Момент, за да сме сигурни, че е точно. Член 19, който приехме: "Парламентарните групи

сами определят народните представители, които ще се изкажат от тяхно име, както и поредността им." Това е достатъчно.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Но, питам ви ...

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Имам бележка към председателя: когато той взема отношение, моля да слиза долу на трибуната.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Знам, но аз не правя изказване, само уточнявам. Г-н Ганев е докладчик и значи трябва да си разменяме местата с него. Искам само да обясня, че по време могат да не съвпадна двете записвания, затова искам да има яснота, защото това ще породи много трудности за в бъдеще.

ГИНЬО ГАНЕВ: Господин Тодоров, да не стават репликите Ви много нахъсани. Щом в чл.19 тази норма седи и щом има една поредност на ораторите по общия списък, ще се изтъква във връзка с това, че това е предпочитание на парламентарна група. В това проблем няма. Работата е друга, ваят бележки, както казвате, и ние започваме понякога: един от БСП, един от СДС. Откъде накъде това? Има поредност. Първият по време е по-силен по право. Дайте да приложим класическия принцип.

РЕПЛИКА ОТ ЗАЛАТА: Правилно, точно така! (*Ръкопляскания*)

ГИНЬО ГАНЕВ: Това е по реда на записванията. Да възприемем предложението на г-н Станчев. Правихме опит. В чл.54, втора алинея да изброим процедурните въпроси. Не са изчерпателни тези четирите, има и още два, за тях говорих по-рано и затова искам да ми помогнете, ще го направя може би и сам, в ал.2 да се види, че това е примерно. "Процедурни са въпросите, които съдържат..., като например...", и да има "а", "б", "в", "г". С други думи там влиза и този списък на г-н Станчев. Трябва да бъде така. Това е добре.

Още две думи. Когато става дума за прекратяване на изказванията, господа, недейте тук да въвеждаме квалифицирано мнозинство. Това не е разумно. Все пак това е едно общо решение. Ние за конституционните закони спорим, а сега за това. Нека това да остане, парламентарно това е по-подходящо. Да гласуваме регламенти по-често, да намаляваме лимита на изказването по време - това можем да правим и то е в ръцете ни.

Последната бележка е по чл.71. Чета я, за да можем да видим заедно дали разсъждението на г-н Бахнев не се удовлетворява тук. Той искаше да се уточни още по-прецизно редът, по който се поставят на гласуване различните предложения. Вижте какво пише в чл.71: "Предложение за отхвърляне се поставя на гласуване най-напред. Предложение за отмяна, изменение или допълнение се поставя за гласуване преди цялостното гласуване по основния въпрос." Ако искаме да бъдем много прецизни и може би в това отношение трябва да се съг-

ласим с г-н Бахнев, когато са направени няколко предложения за поправки, говоря с обобщения термин, тогава те се поставят на гласуване по реда на посътиването им и ако вие ни мандатирате в окончателната редакция, и това уточнение ще се прави, то е добре.

С тези уточнения, господин председател, тогава да гласуваме цялата глава. Разбира се, ако няма други възражения.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Възражения смятам, че няма, не виждам.

МАРИАНА ХРИСТВА (от място): В залата има 126 души. Нямаме кворум.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Аз все пак предлагам да гласуваме! (*Оживление в залата, апел за влизане*) Има думата Златка Русева.

ЗЛАТКА РУСЕВА: Докато дойде кворумът, имам реплика. В чл.48, ал.4 се казва: "Бюрото на Великото Народно събрание съвместно с представители на парламентарните групи решава кои заседания да бъдат излъчвани директно от държавната телевизия и радио." Колеги, мен тази алинея много ме смущава. Ние имаме големи дебати за гласността на всичко, което става в парламента. Смятам, че Великото Народно събрание със своите решения показва как това ще става. Ние казахме кога ще има директни предавания по телевизията в рамките на репортажи и че директно ще се предава, ще се излъчва по радиото всичко, което става тук, в парламента. По този начин според мен ще се спусне една завеса, и то Бюрото ще си я спуска, когато си иска с разните там политически сили. Къде остава правото на вот на Великото Народно събрание? Това е едно полузакрито или направо закрито заседание. Аз смятам, че изобщо тази алинея трябва да отпадне, защото всички ние трябва да решаваме дали ще се излъчва директно, или няма да се излъчва по радиото, както си и беше, и какво отношение ще имаме към предаванията по телевизията.

Предлагам да отпадне.

ГИНЬО ГАНЕВ: Член 48, ал.4 - разсъждението на г-жа Русева за мен е точно разсъждение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Ние сме го решили.

ГИНЬО ГАНЕВ: Бюрото не може да го решава само, този проблем може да се решава от самото Велико Народно събрание. За мен това е точно. Дали директно, или не директно. Ако искаме да запазим текста, може би е по-добре това да отпадне.

ИВАН ГЛУШКОВ: По-добре е да отпадне.

ГИНЬО ГАНЕВ: Той трябва принципно да се отнася, което значи, че щом в текста фигурира кой да решава кои да се предават и кои не, това значи, че се

изключва възможността изобщо да се предават някои. Да отпадне текстът на чл.48, ал.4. Поддържам предложението на г-жа Златка Русева.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: При това положение предлагам да се гласува цялата глава шеста. Които са съгласни, моля да гласуват. Против има ли? Въздържали се?

ГЛАСОВЕ ОТ ЗАЛАТА: Нямаме кворум!

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Ако много държите, ще трябва да го прегласуваме пак, но аз смятам, че това е завършване на една работа. Ето го кворумът дойде. Глава шеста се приема. Има ли против?

КРАСЕН СТАНЧЕВ (от залата): Това не е гласуване изобщо. Няма кворум.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: Няма време за повече разисквания, държим да спазим уговореното време - 14 часа.

ЙОРДАН АНДРЕЕВ: Уважаеми господин председател! Последното гласуване е порочно, ние нямаме кворум. Ако уважаваме себе си, трябва да признаем това. Благодаря.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НИКОЛАЙ ТОДОРОВ: *(звни)*: Закривам заседанието!

(Закрито в 13 ч. и 55 м.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА

ВЕЛИКОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ: Н.Тодоров